

Pienryhmätoiminnan toteuttaminen sisarusryhmässä

Kasvattajan arviointia ja kokemuksia

Anne-Marie Jokela

1103388

Opinnäytetyö
Toukokuu 2014
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosiaalipedagogiikan vaihtoehtoiset
ammattiopinnot
Tampereen ammattikorkeakoulu

TAMPEREEN AMMATTIKORKEAKOULU

Tampere University of Applied Sciences

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma

JOKELA, ANNE-MARIE:
Pienryhmätoiminnan toteutus sisarusryhmässä
Kasvattajan arviointeja ja kokemuksia

Opinnäytetyö 45 s., liite 1s.
Toukokuu 2014

Opinnäytetyön tavoitteena oli tuoda kasvattajan arviointeja ja kokemuksia pienryhmätoiminnasta sisarusryhmässä. Haastatteluilla kerättiin tietoa siitä, mitä mieltä kasvattajat olivat pienryhmätoiminnasta, mitä se antoi, mitä haasteita ja epäkohtia siinä oli ja miten toimintaa voisi kehittää. Opinnäytetyöhön sisältyi pienryhmätoiminnan prosessikuvaus, joka avasi toiminnan kehittymistä. Kasvattajien mielipiteet toiminnasta kerättiin teema-haastattelulla.

Kasvattajat kokivat pienryhmätoiminnan sopivan omaan ryhmäänsä. He olivat halunneet alusta alkaen kehittää oman ryhmänsä toimintaa. Pienryhmätoiminnan keinoin kasvattajat kokivat, että he pystyivät paremmin vaikuttamaan työhönsä, mikä myös lisäsi heidän työmotivaatiotaan. Samalla he kokivat työssään vapautta suunnitella ja toteuttaa omia pedagogisesti sovitteja suunnitelmiaan.

Johtopäätöksenä voidaan todeta, että kasvattajien mielestä arki oli parantunut. Toiminta oli rauhallisempaa. Vuorovaikutus ja lapsituntemus paranivat. Se loi turvallisuutta lasten arkeen. Kaiken kaikkiaan kasvattajat kokivat pienryhmätoiminnan onnistuneeksi.

Toimintaa voidaan tulevaisuudessa tarpeen mukaan kehittää tai muuttaa. Dokumentointi olisi ensimmäinen kehittämisen kohde. Kasvattajien motivaatio ja vahva ammattitaito takasivat kuitenkin muutosten onnistumisen. Seuraavassa tutkimuksessa voisi selvittää, miten kasvattajat sisäistävät pienryhmätoiminnan ja mitä he ajattelevat sen tarkoittavan varhaiskasvatuksen arjessa.

ABSTRACT

Tampereen ammattikorkeakoulu
Tampereen University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Services

JOKELA, ANNE-MARIE:
Small Group Activity Execution in a Sibling Group
The Educator`s Assessments and Experiences

Bachelor`s theses 45 pages, appendices 1 page
May 2014

The purpose of this study was to bring out the educator`s assessments and experience about small group activities in a sibling group. The educators` views how they experienced the small group activities, what the small group activities gave, what challenges and faults they included and how activities could be developed were established through interviews. The study included the process description, which clarified better the development of the small group activities. The data of the educators` own opinions were collected in the individual thematic interviews.

The educators found that the small group activities suited to their own group. From the beginning they wanted to improve their own group activities. By the means of the small group activities they could affect their own work better. They were more motivated to their work. At the same time they felt that they had more freedom to tailor their own pedagogic and resolution plans.

In conclusion daily activities went better. Action was calmer. Interaction and the better knowledge of children improved. It gave more safety to the children`s day. On the whole, the educators experienced that the small group activity went well.

In future activities could be developed and changed if needed. Documentation could be the first thing to develop. The educators` motivation and strong professional skills would guarantee that the changes could be successful. The next theme to study could be to find out in general, how the educators assimilate the small group activities and what is their view of the significance of these activities in everyday work.

Key words: kindergarten, small group, educator, pedagogic, interaction

SISÄLLYSLUETTELO

1	JOHDANTO	5
2	PEDAGOGISET LÄHTÖKOHDAT PIENRYHMÄTOIMINNALLE	7
2.1	Varhaiskasvatuksen raamit	7
2.2	Pienryhmätoiminta	8
2.3	Lapsilähtöinen pedagogiikka.....	12
2.4	Varhaiskasvattaja.....	13
2.5	Vuorovaikutuksen merkitys	15
3	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS.....	18
3.1	Taustaa kohderyhmän valinnan lähtökohdista	18
3.2	Tutkimuskysymykset ja tutkimuksen tarkoitus	20
3.3	Tutkimusmenetelmät	21
3.4	Aineiston analyysi	23
4	KASVATTAJAN KOKEMUKSIA PIENRYHMÄTOIMINNASTA	25
4.1	Prosessikuvaus.....	25
4.2	Kokemuksia pienryhmätoiminnasta	28
4.3	Mielipiteitä työn näkökulmasta	30
4.4	Epäkohtien etsintää.....	31
4.5	Haasteista kohti kehittämistä.....	34
5	JOHTOPÄÄTÖKSET	37
6	POHDINTA	41
	LÄHTEET.....	43
	LIITTEET	45
	Liite 1. Haastatteluiden vastauksia.....	45

1 JOHDANTO

Päivähoidon tarve lisääntyy koko ajan. Päiväkotien koko kasvaa ja hoitoryhmät pyritään täyttämään tehokkaasti. Jokaiselle lapselle tarjotaan laadukasta päivähoitoa, jossa lapsi huomioidaan yksilönä ja hänen tarpeisiinsa vastataan. Inklusiivinen eli osallistava ajattelu tuo päiväkoteihin entistä enemmän erityisen tuen tarpeessa olevia lapsia, joiden vaativiinkin tuen tarpeisiin tulee arjessa vastata. Laajemmalti ajatellen kaikenlainen tuen tarve kasvaa päiväkotiryhmissä, ei pelkästään erityinen tuen tarve. Kun päiväkotiryhmät ovat sisarusryhmiä, lasten ikälapsijakauma voi olla 0—6 vuotta. Silloin vaaditaan inklusiivisen kasvatusympäristön kehittämistä paljon, jotta jokainen lapsi saisi sen paremman yksilöllisen, kokonaisvaltaisen huomion ja tuen, jolla saatamme hänet kasvamaan. (Koskinen, 3.)

Valitsin tutkimustyöni aiheeksi pienryhmätoiminnan sisarusryhmässä. Pirkkalassa ryhmät ovat pääasiallisesti sisarusryhmiä. Täällä pienryhmätoimintaa kyllä toteutetaan, mutta säännöllisenä osana päivää, sitä vasta tuodaan varhaiskasvatuksen arkeen. Päivittäinen toiminta vaatii enemmän suunnittelua ja lasten tuntemista. Lasten jakaminen pienempiin ryhmiin lisää varhaiskasvattajien ja lasten kontaktien määrää. Sen on todettu parantavan lapsilähtöistä toimintaa, sekä lisäävän lapsituntemusta ja vuorovaikutusta.

Pienryhmäpedagogiikan toteuttaminen varhaiskasvatuksen arjessa vaatii kasvattajan sitoutumista. Tärkeää on se, miten kasvattajat kokevat pienryhmätoiminnan. Pienryhmät sinänsä eivät ole uusi asia, mutta kun ne ovat arjen pedagogisia välineitä, vaativat ne toteutuakseen yhteistoimintaa ja suunnittelua. Muutos, toteuttaminen ja onnistuminen lähtevät kasvattajista, joten heidän on itse nähtävä pienryhmätoiminta positiivisena asiana.

Pienryhmäpedagogiikkaa voi toteuttaa monella eri tavalla. Ei ole yhtä oikeaa tapaa. Haluan esitellä yhdenlaisen pienryhmäpedagogisen mallin. Lähtökohtana tutkimuksessani on kasvattajan oma näkemys pienryhmätoiminnasta. Teoreettisessa taustassa tuon esille sen, mitkä tekijät vaikuttavat pienryhmätoimintaan ja mikä lapsen kehityksen ja oppimisen kannalta tukee pienryhmien käyttöä arjessa. Tarkoitus on tehdä näkyväksi pienryhmätoiminnan kehittyminen tammikuusta 2012 toukokuuhun 2013 asti. Varsinainen tutkimusjaksoni sijoittuu syksylle 2012—keväälle 2013. Toimintakauden 2013 lopussa

tekemistäni ryhmän varhaiskasvattajien haastatteluista toivon saavani vastauksia tutkimuskysymyksilleni, joiden pohjalta analysoin kasvattajien mielipiteitä ja arviointeja pienryhmätoiminnasta. Toivon tutkimukseni tukevan varhaiskasvattajien valitsemaa pienryhmätoiminnan mallia, jotta heidän ja lasten arki paranisi.

2 PEDAGOGISET LÄHTÖKOHDAT PIENRYHMÄTOIMINNALLE

2.1 Varhaiskasvatuksen raamit

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on kehittyä, jotta palvelumme olisi laadukasta ja taloudellista. Siihen tarvitsemme laadunhallintaa, jonka tavoitteena on toimia perustana toteutetulle laadun arviointi- ja kehittämistyölle. Tarvitsemme siis toiminnan suunnittelua, toteutusta sekä arviointia tiettyjen tekijöiden mukaan, jotta laadukas varhaiskasvatuksemme toteutuisi. (Hujala, Parrila, Lindberg, Nivala, Tauriainen, & Vartiainen 1999, 1—3, 28.)

Varhaiskasvatuksen laatutekijöiden puitetekijöihin on valittu mm. ryhmän koostumus ja ihmissuhteiden pysyvyys. Prosessitekijöihin taas luetaan mm. vuorovaikutus, lapsilähtöisyys sekä toiminnan suunnittelu ja arviointi. Näiden lähinnä kvalitatiivisten tekijöiden toteutumisen edellytys on niiden tunnistaminen, jotta pystyisimme työssämme täyttämään lainsäädännön edellyttämät laatuvaatimukset. Pienryhmätoiminta voisi olla yksi kasvattajien käyttämä keino laatuvaatimusten toteuttamiseen. (Hujala ym. 1999, 3, 88, 96, 135, 140, 145, 150.)

Varhaiskasvatus ei ole pelkkää ajanviettamistä lasten kanssa, vaan toimintaa ohjaavat valtakunnallisesti lait ja asetukset. Valtakunnallinen ja kuntataso ovat kiinteästi sidoksissa toisiinsa. Tämä antaa selkeän ja yhtenäisen linjan koko varhaiskasvatukseen. Varhaiskasvatukseen osallistuvilla lapsilla taataan näin samantasoiset lähtökohdat kasvulle, kehitykselle sekä oppimiselle.

Valtakunnalliset ja kunnalliset lait ja asetukset koskevat lasten päivähoidon ja esiopetusta. Valtakunnalliset linjaukset sisältävät varhaiskasvatuksen järjestämisen, valvomisen sekä kehittämisen periaatteet. Varhaiskasvatuksen sisällön laatu ja varhaiskasvatussuunnitelman laatiminen sekä esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet kuuluvat myös valtakunnallisen ohjauksen piiriin.

Kunnallinen ohjaus keskittyy nimensä mukaisesti kuntatason ohjeistukseen. Kunnan varhaiskasvatuksen järjestäminen, kehittäminen sekä palvelujärjestelmän keskeiset periaatteet löytyvät kunnan lapsipoliittisesta ohjelmasta tai muista lasta ja perhettä koskevis-

ta asiakirjoista. Kaikki kunnan varhaiskasvatusta koskevat omat linjaukset ja tavoitteet on huomioitava niin yksikön varhaiskasvatussuunnitelmassa kuin esiopetuksen opetussuunnitelmassa. (Valtakunnallinen varhaiskasvatussuunnitelma 2005, 7—9.)

Varhaiskasvatussuunnitelmat eli vasut ovat sitä yksityiskohtaisempia ja yksilöllisempiä, mitä pienempään yksikköön mennään. Tehtäessä esim. päiväkodin vasua, otetaan päiväkodin kaikki osastot huomioon. Lapsen vasua tehtäessä otetaan lapsi huomioon yksilönä. Näin saadaan lapsikohtainen suunnitelma ja sen mukainen toteutus, josta seuraa myös arviointi. Tämä kaikki vaatii kuitenkin kohteen, eli tässä tapauksessa lapsen parempaa tuntemista. Varhaiskasvattajan on päästävä lähemmäs lasta. Se onnistuu vuorovaikutusta parantamalla. Ryhmien jakaminen pienryhmiksi on yksi ratkaisu asiaan. (Valtakunnallinen varhaiskasvatussuunnitelma 2005, 7—9.)

Vasu on tärkeä varhaiskasvatuksen päivittäistä toimintaa ohjaaja asiakirja. Se määrittää ne asiat, jotka meidän tulee huomioida lapsen varhaiskasvatuksen arjessa. Sen mukana toimintamme ajatuksena on lapsilähtöisyys. Toimintamme tarkoitus on tähdätä laadukkaampaan päivähoitoon. Vasun on oltava päivittäinen työvälineemme, ei pelkkä kirjoitettu asiakirja. (Mikkola & Nivalainen 2011, 12—13.)

Emme ole yksin tekemässä työtämme. Emme voi yksin päättää, mitä varhaiskasvatuksen päivässä tapahtuu. Tarvitsemme tiedon perustehtävästämme, jotta voimme toteuttaa lapsilähtöistä ja laadukasta varhaiskasvatusta. Ryhmän aikuiset ovat lähin työyhteisömme, jonka kanssa meidän on sovittava yhteisesti tehtävä varhaiskasvatus. (Mikkola & Nivalainen 2011, 12.)

2.2 Pienryhmätoiminta

Päivähoito on muuttunut 2000-luvulta lähtien. Päiväkodeissa toimintaa on alettu toteuttaa pienryhmissä. Toimintaympäristö on tällöin muuttunut. Muutosta on tapahtunut myös kasvattajien työskentelyssä. Kolmen työntekijän ryhmästä on siirrytty 2010-luvulla kahden työntekijän parityöskentelyyn. Sekä pienryhmätoiminta että parityöskentely on saatettu ottaa käyttöön yhtä aikaa. Arjen käytännöt ovat muuttuneet. Muutoksia on tapahtunut sekä fyysisessä että pedagogiassa ympäristössä. Muutoksessa on oltava kuitenkin johtoajatuksena sovittujen periaatteiden noudattaminen, joka on sidoksissa

vallitseviin yleisempiin kulttuurillisiin ja ideologisiin periaatteisiin. (Raittila 2013, 69, 74—75.)

Pienryhmätoiminta voidaan järjestää eri tavoin. Kaksi perinteistä ryhmää voidaan yhdistää yhdeksi isoksi ja sen jälkeen ne voidaan jakaa kolmeksi 15 lapsen ryhmäksi. Ryhmissä kasvattajat työskentelevät tällöin pareittain. Toisaalta yksi 22 lapsen ryhmä voidaan jakaa kolmeksi kiinteäksi 7—8 lapsen ryhmäksi, jotka toimivat joustavasti arjessa. Yleistä on, että yli 3-vuotiaiden ryhmän aikuisista toinen on lastentarhanopettajan koulutuksen saanut, kun taas alle 3-vuotiaiden ryhmässä saattaa molemmat kasvattajat olla lastenhoitajia. (Raittila 2013, 78—79.)

Ryhmiiin jakaminen voidaan tehdä esim. iän mukaan, taitojen mukaan tai tuen tarpeen mukaan. Pienryhmätoiminta mahdollistaa hyvän vuorovaikutuksen. Lapsiin voi tutustua leikkimällä ja toimimalla sekä havainnoimalla heitä. Samalla mahdollistuu henkilökohtainen, lämmin, kuunteleva ja ymmärtävä suhde lapsiin. (Korhonen & Helenius 2008, 41.) Se on perusta toimivalle pedagogiikalle. Pienryhmässä lapsi oppii paremmin tunnistamaan omat taitonsa ja tekojensa vaikutukset muihin. Hän saa paremmin huomiota osakseen ja pystyy näin toteuttamaan itseään paremmin. Kasvattajan lapsituntemus paranee. Hän pystyy kohtaamaan lapsen aidosti ja tietää, mitä lapselle todella kuuluu. (Mikkola & Nivalainen 2011, 33.)

Pysyvät pienryhmät mahdollistavat lapsen ryhmäytymisen. Hän tuntee oman ryhmänsä ja siinä toimiminen on helpompaa. Lasten oppimisen ja kehityksen havainnointi helpottuu ja sen seurauksena sitä voidaan luontevammin ohjata. Päästään heti hyvään vuorovaikutukselliseen toimintaan. Jokainen lapsi uskaltaa helpommin osallistua pienemmän, tutun ryhmän toimintaan. Lapsi saa myös nopeammin palautetta, myös sitä tarvitsemaansa positiivista kannustusta. (Mikkola & Nivalainen 2011, 34.)

Pienryhmätoiminta tukee lapsen kehitystä. Tutkimuksissa on todettu, että liian isot ryhmät, pitkät hoitopäivät ja vaihtuvat hoitajat ovat häiriöille altistavia tekijöitä. Lapsen käytös on aggressiivisempaa, vaikka päivähoito olisi laadukasta ja vanhemmat sensitiivisiä, jos hoitoryhmät ovat suuria, meluisia, levottomia ja aikuiskontaktit vaihtuvat usein, tai niitä on paljon. Siihen ei auta edes se, että aikuisten määrää lisätään. Varsinkin pienille lapsille pysyvyys on tärkeää. (Kalland 2011, 149—150).

Päivähoidossa lapsen stressiä lisäävä kortisolipitoisuus lisääntyy iltapäivää kohti, vaikka sen pitäisi laskea. Stressiä aiheuttaa liian monen lapsen läsnäolo. Jos isoon ryhmään lisätään vielä enemmän aikuisia, sosiaaliset kontaktit vain lisääntyvät. Alle kolmevuotias pystyy rakentamaan luottavaisen suhteen 3—4 aikuiseen, mikä tarkoittaa, että vanhempien lisäksi päiväkotiin liikenee vain yksi luotettava aikuiskontakti. Kun ryhmässä on vähemmän aikuisia, he keskittyvät lapsiin, leikkivät heidän kanssaan, eivätkä samanaikaisesti esim. kommunikoi keskenään. (Kalland 2011, 149—150).

Kun puhutaan aikuisten pysyvyydestä, on muistettava myös lapsiryhmän pysyvyys. Toisinaan ajatellaan, että lapsista on hauskaa koko ajan vaihtaa kavereita ja leikkikaluja, mutta näin ei useinkaan ole. (Kelttikangas-Järvinen 2012, 137—140.) Lapsi pitää turvallisista arjen rutiineista ja ennakoitavuudesta. Kiintymyssuhdeteoria painottaa turvallisen kiintymyssuhteen tärkeyttä ja siihen tarvitaan aikuisen sensitiivisyyttä ja ennakoitavuutta. (Kalland 2011, 155.) Jokainen lapsi tarvitsee aikuista turvalliseen kiintymyssuhteeseen. Lapsi tarvitsee myös hoidossa turvallista syyliä ja läheisyyttä, ei vain kotona tai mahdollisessa terapiassa. Iso päiväkotiryhmä rajoittaa kuitenkin tätä turvallisen kiintymyssuhteen syntymistä, jos varhaiskasvattajalla ei ole mahdollista keskittyä lapseen riittävästi. (Tuovila 2008, 12.)

Pienryhmätoimintaa voidaan toteuttaa päiväkodissa koko päivän kattavana. Toisaalta se voi kestää vain osan päivää. Pienryhmät voivat olla hyvinkin kiinteitä tai ne voivat yhdistyä johonkin toimintaan. Toteuttamistavat ovat sidoksissa siihen, mikä johtoajatus toiminnalla on valittu ja mistä asioista toiminnan suhteen on sovittu. (Raittila 2013, 90.)

Leikkialuepedagogiikka mielletään usein pienryhmäpedagogiikaksi. Sitähän se tavaltaan on. Se on yksi tapa järjestää lasten vapaa toiminta iltapäivisin. Leikkialuepedagogiikassa lapset voivat valita itse leikin, jolloin lapsilähtöisyys toteutuu. Ryhmät tavaltaan sekoittuvat pienemmiksi ja leikissä voi olla eri ryhmien, eri-ikäisiä lapsia. Sosiaalisuus ja vuorovaikutustaidot kehittyvät. Toisesta ryhmästä saattaa löytyä uusia kavereita. (Raittila 2013, 86—91.)

Kasvattajat ovat kokeneet leikkialuepedagogiikan ongelmaksi ryhmien suuren lapsimäärän. Ryhmien sekoittuessa kaikkia lapsia ei tunne riittävän hyvin, jotta pedagogisuutta voisi toteuttaa yksilöllisen hyvin. Kritiikkiä toiminnasta on tuonut myös se, että vaihtu-

va, iso ryhmä luo liikaa sosiaalisia kontakteja, joten se voi vaikuttaa perusturvallisuuteen. Lapset saattavat kokea jopa leikinvalinnan stressaavaksi. Samoin metelin lisääntyminen suuressa lapsiryhmässä kasvattaa lasten ja aikuisten stressiä. Kasvattaja pystyy vain valvomaan lasten turvallisuutta, eivätkä lasten tuki ja ohjaus ole mahdollista. (Raittila 2013, 86—91.)

Ryhmä sinänsä on yksi päivähoidon laadunhallinnan tekijä. Tutkimuksissa on todettu, että lasten kielellinen vuorovaikutus on vilkasta pienemmässä ryhmässä. Pienessä ryhmässä lapset osallistuvat toimintaan enemmän. Lasten omat ajatukset tulevat kuulluksi ja tekemisiin keskitytään. (Hujala ym.1999, 89.)

Pienryhmätoiminta tukee inklusiivista päiväkotiperiaatetta, jota myös valtakunnallisissa varhaiskasvatuksen linjauksissa tavoitellaan (Sosiaali- ja terveysministeriö 2002). Käytännössä inklusiivissa erityispedagogiset toimenpiteet sisältyvät päiväkodin arkiseen toimintaan. Kaikilla lapsilla on taattava mahdollisuus osallistua ympäröivään elämään ja sopeutua näin tulevaisuuteen. (Hujala ym. 1999, 49.) Inklusio on osallistavaa kasvatamista, jossa on kyse sosiaalisesta oikeudenmukaisuudesta ja tasa-arvosta (Viittala 2006, 94—95). Pienryhmätoiminnalla pyritään toteuttamaan inklusion periaatteita. On kuitenkin huomioitava, ettei se suinkaan ole ainoa tapa. Pienryhmien avulla lapset voidaan kuitenkin jakaa ryhmiin tuen tarpeen mukaan. Kun lapset ovat pienemmissä ryhmissä, voidaan toiminta painottaa tuen tarpeen suuntaan selkeämmin. Useinkaan ei ole kyse mistään erityisestä tuesta, vaan lapsen normaaliin kehitykseen liittyvästä asiasta, jossa lapsi tarvitsee lisäharjoitusta.

Valtakunnallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa korostetaan lasten tasa-arvoa, mielihyvän huomioimista sekä turvallisuutta ihmissuhteissa. Kasvattajalta edellytetään sitoutumista, herkkyyttä ja lapsen tunteisiin reagoitua, jotta lapsi tuntisi osallisuutta. Toiminnan pitäisi painottua lapsen hyvinvointiin, leikkiin, kieleen ja vuorovaikutukseen sekä kasvatuskumppanuuteen (Mikkola & Nivalainen 2011, 13). Tällaisia asioita on helpompi toteuttaa pienemmässä lapsiryhmässä, jossa vuorovaikutus lasten kanssa on läheisempää ja yksilöllinen lapsituntemus parempaa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 12—16)

2.3 Lapsilähtöinen pedagogiikka

Varhaiskasvatuksen pedagogiikka on kautta aikojen ollut kulttuurisidonnaista. Päiväko-deissa vallitsee samaan aikaan eri aikakausien tulkintoja päiväkodista, päiväkotityöstä sekä varhaiskasvatuksen pedagogiikasta. Pedagoginen ote on kuitenkin vahvistunut ja lapsi-aikuinen-suhde on muuttunut lapsilähtöiseen suuntaan. Lapsi nähdään aktiivisena, aloitteellisena vuorovaikuttajana, jonka oppiminen ja kehitys ovat lähinnä konstruktii-vista. Konstruktiivinen teoria painottaa oppijan ja ympäristön vuorovaikutusta, jossa hän rakentaa tietoa itse. Pieni lapsi tarvitsee kuitenkin aikuista arjessa kuuntelemaan ja herkistymään lapsen asioille. (Viittala 2006, 109; Kronqvist 2011, 19; Turja 2011, 43; Karila 2013, 9—10.)

Lapsilähtöisen pedagogiikan tarkentaminen nimenomaan varhaiskasvatuksen näkökul-masta ei ole aivan yksikertaista. Lapsilähtöisyyttä sisällöllisesti ajatellen kaikki periaat-teessa ymmärtävät sen tarkoituksen. Lapsilähtöisyys-sanaa käytetään rinnakkain lapsi-keskeisyyden kanssa. Kaikki lapsikeskeinen kasvatus, suomalaisen kasvatustieteen mukai-sesti lähtee liikkeelle lapsesta ja lapsen hyvästä. Kasvatus ei näin ollen voi olla kuin lapsilähtöistä. (Hellström 2000, 177.)

Lapsilähtöisyys on sitä, että lapsi saa olla lapsi lapsen maailmassa. Silloin aikuisen on oltava aikuinen, joka määrää rajat ja pitää niistä kiinni. Aikuinen luo lapselle päivään raamit ja rytmin. On asioita, jotka vain ovat. Kaikesta ei aikuisen tarvitse neuvotella lapsen kanssa. (Jantunen 2011, 6—9.)

Kasvatuksen ja toiminnan tavoitteet määrittää aikuinen. Kasvattaja varhaiskasvatukses-sa ohjaa ja opettaa lapset leikkimään toistensa kanssa. Samalla lapsi oppii olemaan vuo-rovaikutuksessa ympäristöönsä ja ihmisiin. Vuorovaikutuksessa lapset oppivat jäsentä-mään tietoa ja heistä tulee aktiivisia oppijoita. Sääntöjen ja rajojen avulla lapset oppivat leikkimään ja tottelemaan. Sen jälkeen voidaan toimintaa laajentaa muuhun pedagogiik-kaan. Lasten ei enää tarvitse koko ajan kokeilla rajojaan, vaan he voivat keskittyä tut-kimaan ja leikkimään. (Jantunen 2011, 10—11.)

Laadunhallintaa ajatellen kasvatuskäytännöt pyritään tekemään sellaiseksi, että ne vas-taisivat lasten yksilöllisiä tarpeita mahdollisimman hyvin. Lapsikeskeisyys lähtee yksi-löllisyydestä ja tasa-arvon kunnioittamisesta. Lapsi on luonnostaan sosiaalinen, leikki-

vä, utelias ja aktiivinen. Toiminnan tulee perustua lapsen vahvuuksiin ja intresseihin, jotka lisäävät lapsen itsetuntoa ja motivaatiota oppia. Lapsilähtöisellä pedagogiikalla on tarkoitus saada lapsen itsensä ääni kuuluviin. Lapsilähtöisessä oppimisessa on tärkeää lapsen sosiaalisuus ja sosiaaliset suhteet. (Hujala ym., 1999, 145; Kinon 2001, 34; Vilén, Vihunen, Vartiainen, Sivén, Neuvonen, & Kurvinen, 2007, 222).

2.4 Varhaiskasvattaja

Kasvattajan työtä voisi sanoa kutsumukseksi, vaikka se ei sitä kaikille olekaan. Lapsen kannalta kuitenkin on tärkeää, että kasvattaja on työssään siellä, missä haluaa olla, siis päiväkodissa. Kasvattajan on kyettävä ja haluttava sitoutua yhteisiin päämääriin. (Kiesiläinen 1990, 5—6.)

Varhaiskasvattajan tulee pohtia itseään kasvattajana. Kasvatus voidaan jakaa neljään erilaiseen tyyliin. Salliva kasvatustyyli on lämmin, mutta ei osaa asettaa rajoja. Laiminlyövä kasvatustyyli ei ole lämmin, eikä myöskään aseta rajoja. Autoritaarinen kasvatustyyli asettaa rajat, mutta ei ole lämmin. Auktoritatiivinen kasvatustyyli on lämmin ja asettaa rajat. Sanomattakin on selvää, että auktoritatiivinen kasvatustyyli on lapselle voimavara. Kasvatus on lapsilähtöistä, jossa aikuinen huolehtii lapsesta. Suhde on hyvä ja turvallinen. Lapsi saa kiitosta aikuiselta ja voi aina luottaa aikuiseen. (Koivunen 2013, 120—122.)

Kasvattajana tuomme ryhmään ammatillisen osaamisemme. Ammatilliseen osaamiseemme vaikuttaa taitomme ja asenteemme. Niissä voimme kehittyä. Kehittyäksemme meidän täytyy kuitenkin osata tutkia ja arvioida toimintaamme. Tarvittaessa meidän tulee osata muuttaa toimintaamme. (Mikkola & Nivalainen 2012, 10—11.)

Työhöemme vaikuttaa myös persoonalliset ominaisuutemme, meidän onkin laitettava oma persoonamme työväliseksi. On hyvä tiedostaa, minkälaisia persoonia olemme? Mitkä ovat vahvuutemme ja mitkä ovat heikkouksemme? Käytämmekö persoonamme oikein työssämme? Persoonamme koostuu yksilöllisistä luonteenpiirteistämme ja taipumuksistamme. Voimme vaikuttaa niihin vain itse. Persoonan tarkoitus on tukea toimintaamme. Sen vuoksi meidän on oltava valmiita muokkaamaan itseämme. Emme voi piiloutua persoonamme taakse selittääksemme tapojamme toimia, sillä se on

perustehtävämme laiminlyömistä ja sitoutumattomuutta. Jotkut kasvattajat saavat pelkällä olemuksellaan ja läsnäolollaan lapset rauhoittumaan. Heidän olemuksessaan on jotain turvallista ja lämmintä. Jotta voisimme kehittyä hyviksi kasvattajiksi, meidän tulee kehittyä myös ”paremmiksi” ihmisiksi. (Mikkola & Nivalainen 2012, 10—11; Koivunen 2013, 129—130.)

Varhaiskasvattajan on tiedostettava omat arvonsa ja eettiset periaatteensa. Ne heijastuvat hänen kasvat- ja toimintaperiaatteisiinsa. Hänen tulee kuulla lasta ja herkistyä lapsen tarpeisiin, jotta lapsen edun mukainen kasvu ja oppiminen ovat mahdollista. Lapsen omatoimisuuteen kannustaminen edellyttää lapsituntemusta, jotta oppiminen toisi iloa. (Varhaiskasvatussuunnitelma 2005, 15—16.)

Kasvattaja joutuu päivittäin odottamattomien tilanteiden eteen. Häneltä vaaditaan hyvää fyysistä ja psyykkistä sietokykyä. Kasvattajan on pystyttävä joustamaan ja muuttamaan suunniteltua joskus hyvinkin nopeasti. Tilannetaju auttaa reagoimaan ja toimimaan tilanteissa tarkoituksenmukaisesti ja ammatillisesti. Lapset tarvitsevat aikuisen sensitiivisyyttä, jotta heidän tarpeensa tulisi päivittäin tyydytetyksi. (Koivunen 2013, 130.)

Lapset aloittavat usein päivähoidon alle kolmivuotiaana. He tarvitsevat lähelleen aidosti välittävän aikuisen. Vuorovaikutus painottuu emotionaalisuuteen. Lapsi etsii määrääjain katseellaan turvallista aikuista, jotta itse voi leikkiä ja touhuta turvallisesti. Turvallinen kiintymyssuhde vaikuttaa kieleen, ajatteluun, sosiaalisiin taitoihin sekä itsetuntoon. Kolmeen ikävuoteen mennessä lapsen perusluottamus, itsekontrolli ja perusoppimismotivaatio kehittyvät ja tänä aikana aikuisen tulee sitoutua vastaamaan lapsen tarpeisiin. Tällöin tarvitaan aikuisen psyykkistä ja fyysistä läsnäoloa. (Vilén ym. 2006, 225—228.)

Kasvun, kehityksen ja oppimisen kannalta kasvuympäristö merkitsee lapselle paljon. Paras ympäristö olisi sellainen, jossa kasvattajat olisivat koko ajan läsnä. Toimintalueet olisi jaettu kasvattajille etukäteen. Silloin heillä olisi mahdollista olla mukana koko ajan lasten toiminnassa. Kasvattajat tietäisivät koko ajan, mitä ryhmässä tapahtuu ja pystyisivät näin reagoimaan tapahtumiin. Kasvattajan omalla käytöksellä on merkittävä osuus lapsiryhmässä. Kun ryhmät olisivat pieniä, aikuisen ja lasten suhde on tiiviimpi. (Koivunen 2013, 122—123.)

Pienryhmätoiminta vaatii todellista sitoutumista, jotta lapsen yksilöllisyyttä ja osallisuutta voitaisiin toteuttaa. Kuitenkin helposti esimerkiksi aikuisten poissaolotilanteissa muutetaan suunniteltuja lasten ryhmätilanteita. Tällöin pedagoginen toiminta jää takalalle ja ryhmän suunniteltu toiminta ei vastaa tarkoitusta. (Raittila 2013, 90.)

Tiimityöskentely tukee varhaiskasvatuksen pedagogiikkaa. Tiimityö on sitoutumista työhön, työn suunnittelua ja arviointia, niin ryhmänä kuin yksilönä. Yhteiset toimintaperiaatteet ja tavoitteet keskustellaan, sovitaan ja kirjataan. Sen jälkeen tiimissä jokainen tietää tehtävänsä ja on myös sitoutunut sen toteuttamiseen. Työn säännöllinen havainnointi ja arviointi auttavat jatkuvassa suunnittelussa. Säännöllisen itsearvioinnin kautta tiimin jokainen jäsen oppii. (Mikkola & Nivalainen 2012, 5.)

Kirjassa Hyvä päivä lapselle tänään käydään läpi tiimityöskentelyn mahdollisuuksia. Aiemmin olen jo todennut, että hyvä varhaiskasvatus on kiinni lapsiryhmästä ja sen aikuisista. Aikuisten on toimittava pienryhmätavoitteiden mukaan, mutta tiimin on ensin sovittava yhteiset linjat työtavoille ja siitä seuraaville muutoksille. Silloin lasten päivittäinen ohjaaminen, kannustaminen ja rajojen asettaminen on yhtenäistä. Samoin tiimi voi sopia pienryhmätoimintansa raamit ja käytännön toteutuksen. Viikkopalavereissa voidaan sitten sopia pidemmän ja ennen kaikkea lyhyemmän tähtäimen käytännön toimista. Koska päiväkodeissa ollaan tekemisissä pienten, opettelevien lasten kanssa, on tiimissä oltava aikuisena vakaita varhaiskasvattajia. (Mikkola & Nivalainen 2011, 76—77.)

2.5 Vuorovaikutuksen merkitys

Vuorovaikutus on tärkeitä kaikessa asiakaslähtöisessä toiminnassa. Se voi olla sanallista tai sanatonta. Viestit voivat olla ristiriidassa toisiinsa nähden. Lapsi voi sanoa, että toinen lapsi voi tulla leikkiin. Kuitenkin sanaton viesti voi välittää toiselle lapselle, ettei hänen kanssaan haluta leikkiä. Vaikka sanallinen viesti lupaa leikkiin tulon, sanaton kieltää. Silloin uskotaan sanatonta viestiä ja leikkiin meno lasten kesken epäonnistuu. Tilanteen muuttamisen kannalta aikuisen vuorovaikutuksellinen apu on tällöin tärkeitä. (Koivunen 2013, 47—51.)

Vuorovaikutus vaatii katsekontaktia. Se edellyttää aikuiselta lapsen tasolle menoa. Silloin sekä aikuinen että lapsi ovat yhteydessä toisiinsa. Kumpikin tietää, että on tärkeitä asioita, jotka halutaan välittää toiselle. Sanojen valinnassa tulee aikuisen käyttää sellaisia sanoja, joita lapsi ymmärtää. Puheen pitäisi olla lyhyttä. Kasvattajan on siis harkittava puhumistaan, koska lapsi mallittaa suoraan aikuisen puhetta. On muistettava, että levottomassa ryhmässä osa aikuisistakin on levottomia. Rauhallisemmassa ryhmässä aikuiset ovat rauhallisia ja levottomuuden lisääntyessä rauhoittavat toimintaansa entisestään. Selvä on kuitenkin se, että mitä suurempi lapsiryhmä, sitä vähemmän aikuisella jää aikaa yhden lapsen kanssa henkilökohtaiselle vuorovaikutukselle. (Koivunen 2013, 47—51.)

Vuorovaikutuksen tukeminen lähtee aina asiakkaan ja tässä tapauksessa lapsen tarpeista. Vuorovaikutustilanteissa kasvattajan pyrkimys on kasvattaa lapsen luottamusta itseensä. Luottamusta voi lähteä kasvattamaan myönteisellä kohtaamisella ja kannustamisella. Myönteinen ilmapiiri parantaa kasvattajien ja lasten työskentelyilmapiiriä. Lapset haluavat innokkaasti tutustua aikuisiin paremmin. Kasvattaja voi jakaa omaa elämäänsä sopivassa määrin lasten kanssa. Lapset arvostavat sitä, että heille kerrotaan, heistä ollaan kiinnostuneita, heitä autetaan ja arvostetaan. (Vilén, Leppämäki & Ekström 2008, 22—23; Kanninen & Sigfrids 2012, 163—164.)

Myönteisessä vuorovaikutuksessa huomioidaan, kannustetaan ja rohkaistaan lapsia, jotta heidän itsetuntonsa paranee. Kasvattajan on kuitenkin puhuttava ja tarkoitettava totta, koska lapsi on tarkka palautteen totuudenmukaisuudesta. Kasvattajan ammattitaitoon kuuluu ymmärtää lapsen tunteet. Hän joutuu välillä tuottamaan lapselle pettymyksiä pitäessään kiinni totuudenmukaisuudesta ja tietyistä säännöistä, mutta useimmiten lapsi hyväksyy ne turvalliselta aikuiselta. (Vilén, Leppämäki & Ekström 2008, 22—23; Kanninen & Sigfrids 2012, 163—164.)

Sensitiivisyys on herkkyyttä havainnoida toista. Varhaiskasvattajan on pystyttävä havainnoimaan lasta. Samoin sensitiivisyyteen kuuluu tarpeisiin vastaaminen. Ja lapsen tarpeisiin on vastattava. Empatian keinoin varhaiskasvattaja kykenee välittämään lapselle tiedon siitä, että juuri häntä kuullaan ja hänestä välitetään. Kasvattajat ovat päiväkohteissa lapsia varten. (Vilén, Leppämäki & Ekström 2008, 81.)

Varhaiskasvattajalla on ammatilliset vuorovaikutuksen keinot tutustua lapseen. Vuorovaikutuksen keinoihin kuuluu puhumisen, kuuleminen, kuunteleminen, empatiakyky, ymmärtäminen ja tilannetaju. Suuressa ryhmässä tutustuminen ja havainnointi ovat kuitenkin vaikeaa. Aikuisella on yhä vähemmän mahdollisuuksia tukea lasta. Kasvatuksen ja vuorovaikutuksen on todettu vaikuttavan lapsen aivojen kehitykseen. Ilman vuorovaikutusta jääneen lapsen aivokapasiteetti vähenee. Stressi lisää ongelmia. Ongelmat tulevat esiin käytöshäiriöinä, ylivilkkautena sekä oppimishäiriöinä. Ne lisääntyvät varhaiskasvatuksessa koko ajan, joten keinoja arkeen tulisi löytää. (Koivunen 2013, 47, 122.)

3 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

3.1 Taustaa kohderyhmän valinnan lähtökohdista

Olin jo pidempään etsinyt opinnäytetyöni aihetta. Halusin käyttää jo tiedossa olevaa tietämystäni lasten parissa ja samalla hyödyntää työyhteisölleni tietämystä ja kokemusta. Valittavina vaihtoehtoina minulla oli jokin työyhteisöni ulkopuolinen tutkimuskohde, tai läheisesti työyhteisöni liittyvä kohde. Valitsin lopulta opinnäytetyöni aiheen työyhteisöni tarpeeseen esimieheni ehdotuksesta.

Pirkkalan päivähoiton ryhmät ovat sisarusryhmiä. Niissä lasten ikä- ja kehitysjakauma on suuri. Jokaisen lapsen pitäisi kuitenkin saada tasoilleen sopivaa toimintaa ja virikettä, joka edesauttaa hänen kasvua ja kehitystä. Eri-ikäisten lasten ryhmä vapaan toiminnan aikana on hyvä asia silloin, kun halutaan lasten esim. sopeutuvan eri-ikäisiin ja -taitoihin kavereihin. Mutta, jos halutaan toteuttaa ikätasoista pedagogiikkaa opettelemalla tiettyjä taitoja, on ryhmän koostumuksen hyvä olla sellainen, jossa taitojen saavuttaminen olisi todennäköistä. Onhan selvää, ettei kolmivuotias ymmärrä asioita samalla tavalla kuin esim. neljä- tai viisivuotias.

Yhteiskunnassa tapahtuvilla muutoksilla on ollut merkittävä osuus varhaiskasvatuksen tuen tarpeen lisääntymiseen. Enää ei voida vetää selvää rajaa erityisen tai tavallisen tuen tarpeen välille. Lapsen tukemista ei voida liittää vain erityispalveluihin. Tukea tarvitaan usein mm. siirtymätilanteissa tai muuten tavallisissa ryhmätilanteissa. Tarvetta on siis vaikea diagnosoida ainakaan lääketieteellisesti, vaikka se vaikuttaa lapsen toimintaan päivittäin. Päivähoidossa se lisää arjen haasteita. (Heinämäki 2006, 8—9.)

Varhaisen tuen toteutuminen edellyttää hyvää perusosaamista ja -pedagogiikkaa, jonka päämääränä on ennaltaehkäisy. Jos tuen tarvetta on, se on osattava arvioida mahdollisimman varhain. Tuki on sen jälkeen tuotava sinne, missä sitä tarvitaan. Tuen toteuttaminen edellyttää koko työyhteisön osaamista ja vastuu ottamista lapsen tukemisesta. Kaikki tämä on helpompaa pienemmissä lapsiryhmissä, joissa lapsituntemus paranee ja mahdolliset tukitoimet voidaan helpommin kohdentaa yksittäiseen lapseen kuin isoissa ryhmissä. (Heinämäki 2006, 8—9.)

Varsinaisen tutkimusryhmän valintaani vaikutti se, että tutkimusryhmässäni oli toteutettu pienryhmätoimintaa. Varhaiskasvattajien näkemästä tarpeesta ryhmä oli kehitelty omannäköisen pienryhmätoiminnan, jota muutettiin tarpeen mukaan. Päiväkodin lapsiryhmä jaettiin pienryhmiin ja jakokriteerit mietittiin lapsiryhmän rakenteen mukaan. Kasvattajat halusivat pienryhmien avulla kokeilla uutta työtapaa ja sen toimivuutta, koska halusivat muutosta mm. arjen sujuvuuteen.

Oma suhteeni ryhmään oli melko läheinen. Olin työskennellyt sijaisena, alueen kiertävänä lastenhoitajan useaan otteeseen ryhmässä. Tein myös sosiaalipedagogiikan suuntautumisvaihtoehdon harjoittelun ryhmässä, jolloin sain tutustua läheltä käytettävän pienryhmätoiminnan arkeen ja käytäntöihin. Olin itse jossain määrin mukana ryhmän pienryhmätoiminnassa. Pidin satunnaisesti pienryhmiä ja osallistuin mm. tiimin suunnittelu- ym. palavereihin. Itselläni oli myönteinen kuva pienryhmätoiminnasta.

Prosessikuvauksessa tarkastelin pienryhmätoiminnan prosessin etenemistä. Haastattelin sitä varten lastentarhanopettajaa, joka oli ollut mukana alusta asti kehittämässä toimintaa. Ensin kuvasin tutkimuskauteni edeltävää puolivuotiskautta, jolloin pienryhmät aloittivat toimintansa. Siinä halusin tuoda esille pienryhmätoiminnan lähtökohdan.

Varsinainen tutkimusryhmäni koostui neljästä aikuisesta, jotka työskentelivät päiväkodissa noin 20 lapsen sisarusryhmässä. Aikuisista kaksi oli lastentarhanopettajia ja kaksi oli lastenhoitajia. Kysyin varhaiskasvattajien työkokemusta viiden vuoden aikahaarukalla ja vastauksiksi sain, että lastentarhanopettajat olivat olleet alalla 10—15 vuotta. Lastenhoitajista toinen oli ollut 0—5 vuotta ja toinen 5—10 vuotta. Tiedolla hahmotin itselleni varhaiskasvattajien kokemusta alasta, joka aikakin opettajien kohdalla oli melko samanpituisen.

Pienryhmätoimintaa oli mietitty ryhmässä jo jonkin aikaa. Toteutus oli sitten alkanut suunnittelujen jälkeen edellisen toimintakauden puolella välissä. Ryhmät oli silloin jaettu tuen tarpeen mukaan, koska ryhmässä oli selkeästi silloin ollut kielellisen tuen tarpeessa olevia lapsia. Oli ollut perusteltua koota yksi lapsiryhmistä sellaiseksi, jossa toiminta painottuisi kielen tukemiseen.

Tutkimuskaudellani v. 2012—2013 lapset oli jaettu iän mukaan. Ryhmässä ei siis ollut selkeästi useaa samansuuntaista erityistarvetta omaavaa lasta. Näin ollen oli luonnollista, että lapset oli jaettu iän mukaan, jolloin ryhmien lasten kehitystasot oletettiin olevan jokseenkin samantasoiset.

Varhaiskasvattajien kokoonpanossa oli alkutilanteesta tapahtunut muutoksia. Tutkimuksen toimintakautena edellisen kauden kokoonpanosta jäivät ryhmään pidempään päiväkodissa työskennellyt lastentarhanopettaja ja lyhyemmän ajan ollut lastenhoitaja. Ryhmän uusia varhaiskasvattajia olivat uusi lastentarhanopettaja, jolla ei ollut vastaavanlaisia kokemusta pienryhmätoiminnasta. Pienryhmätoimintaa hän oli toteuttanut siten, että lapset olivat olleet pienryhmissä tarvittaessa, eivät jatkuvasti. Toinen lastenhoitaja oli siirtynyt ryhmään päiväkodin toisesta lapsiryhmästä, jossa oli toteutettu pienryhmätoimintaa mm. toimintatuokioissa.

3.2 Tutkimuskysymykset ja tutkimuksen tarkoitus

Päiväkotiryhmien lapsiryhmien kasvaessa, aikuisten ja lasten henkilökohtainen ja yksilöllinen, vuorovaikutuksellisuuteen perustuva lapsilähtöinen pedagogiikka ei toteudu isossa ryhmässä. Arki stressaa sekä aikuisia että lapsia. Pienryhmätoiminnan avulla aikuiset pyrkivät pääsemään lähemmäksi lasta. Tutkimustehtäväni tarkoitus onkin selvittää, miten tämän ryhmän lasten jakaminen pysyviin pienryhmiin vaikuttaa varhaiskasvattajien mielestä lasten ja aikuisten toimintaa arjessa. Miten varhaiskasvattajat ovat kokeneet pienryhmätoiminnan auttavan heitä kaiken arjessa tapahtuvan toiminnan ja kehittämisen keskellä?

Tutkimuskysymykseni ovat:

1. Miten pienryhmätoiminnan kehittäminen eteni prosessina?
2. Mitkä ovat kasvattajien arjen näkemykset ja kokemukset pienryhmätoiminnasta?
3. Mitkä asiat vaatisivat kehittämistä, jotta pienryhmätoiminta varhaiskasvattajan mielestä parantaisi päiväkotiryhmän arkea?

Opinnäytetyöni tiedonhankinta menetelmänäni oli teemahaastattelu. Haastattelin yksittellen ryhmän varhaiskasvattajia pienryhmätoiminnasta. Viidellä kysymyksellä nostin

esille tutkimuskysymysteni sisällön. Haastattelu pysyi tutkittavissa aiheissa, vaikka keskustelu saattoi välillä sivuta myös muuta. Haastattelu tapahtui touko-kesäkuussa 2013, jolloin myös tutkimusajanjaksona ollut toimintavuosi oli päättymässä.

Haastattelujen kysymykset muotoilin niin, että niihin olisi ollut selkeää ja helppoa vastata. Tein tarvittaessa lisäkysymyksiä. Halusin saada tietooni nimenomaan tiimin varhaiskasvattajien näkemyksen toteutetusta pienryhmätoiminnasta. Tärkeätä oli varhaiskasvattajien oma, henkilökohtainen näkemys myös siitä, miten toimintaa voisi kehittää? Ensimmäinen puolivuotiskausi pienryhmätoimintaa oli jo muuttanut ryhmän arkea toimivammaksi. Vieläkö olisi paljon muutettavaa, jotta pienryhmätoiminnalle löytyisi helposti sovellettavissa olevat raamit tulevia toimintakausia ajatellen?

Ryhmä toimi tiimityön periaatteiden mukaisesti. Tämä tarkoitti mm. palavereja, keskusteluja, sopimuksia, sitoutumista, kirjaamista ja arviointia. Kun siis pienryhmätoiminnasta oli palavereissa keskusteltu ja sovittu, siihen oli myös sitouduttu. Siksi oman näkemyksen korostamista haastattelussa ei voinut tehdä liikaa todellisen mielipiteen selvittämiseksi. Tarkoitus oli joka tapauksessa tarkastella kasvattajan näkemänä pienryhmäpedagogiikkaa ja yleensä pienryhmien toimivuutta sisarusryhmässä, jotta pienryhmistä tulisi hyvä työväline esim. sellaisissa ryhmissä, jossa lasten ikäjakauma oli suuri ja ryhmä oli muutenkin voimakkaasti heterogeeninen.

3.3 Tutkimusmenetelmät

Tutkimusmenetelmäni oli laadullinen eli kvalitatiivinen. Lähtökohtanani oli kuvata prosessina todellista varhaiskasvatusta päiväkodissa. Kasvattajan näkökulma pienryhmäpedagogiikkaan ja sen toteuttamiseen sisarusryhmässä oli keskeisesti tutkittava asia. Siihen pohjautuen keskustelin tukikysymysten avulla ryhmän kasvattajien kanssa heidän näkemyksistään pienryhmätoiminnasta. Vaikka haastattelu olisi antanut mahdollisuuden myös havainnointiin, pitäydyin vain vastauksien sisällössä. Haastattelemalla sain kuitenkin joustavuutta selventää kysymyksiä. Tutkimukseni tarkoitus oli olla kasvattajalähtöinen, joka korosti kasvattajan osuutta ja tärkeyttä pienryhmätoiminnassa. Samalla sain perusteluja pienryhmätoiminnan käytön etuihin esim. lapsilähtöisyyden kannalta. (Tuomi & Sajajärvi 2012, 73; Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2010, 161.)

Tutkimukseni on sidottu päiväkodin aikaan ja paikkaa eli arkeen sisarusryhmässä. Tee-mahaastattelussani tuli esille arjen kokonaisvaltaisia tapahtumia. Varhaiskasvattajien vastaukset kertoivat paljon muutakin, kuin tutkimuskysymykseni edellyttivät. Paljon sellaista, mitä ei voi määrällisesti mitata, mutta jollain tavalla ne olisi ollut hyödyllistä todentaa. Kvalitatiiviseen tutkimukseen kuuluukin kokonaisvaltaisuus ja juuri haastatteluni vastauksista ilmeni, että tapahtumat seuraavat toisiaan. Jokaiseen asiaan liittyy toinen. (Hirsjärvi ym. 2010, 161.)

Tyypillistä kvalitatiiviselle tutkimukselle on paljastaa odottamattomia seikkoja. Teoreettisen taustani ei olekaan tarkoitus olla testattavana, vaan esitellä tutkimuksen viitekehystä. Siinä saa käsityksen siitä, mikä kaikki vaikuttaa päiväkodin arkeen. Viitekehys auttaa ymmärtämään pienryhmien tarpeellisuuden nyky-yhteiskunnassamme. (Hirsjärvi ym. 2010, 164.)

Tutkimussuunnitelma muuttui tutkimuksen edetessä. Alun perin tarkoitukseni oli käyttää enemmän havainnointia arjessa. Olisin havainnoinut jokaisen varhaiskasvattajan toimintaa yhden ja saman pienryhmän kanssa. Tutkimuskohteenani olisi tällöin ollut yksi pienryhmä ja neljä kasvattajaa. Kolme kasvattajaahan oli vastuussa yhdestä ryhmästä koko viikon ja neljäs kasvattaja teki oman osansa tarvittaessa.

Havainnointi olisi kuitenkin muuttanut tutkimuksen näkökulmaa. Se olisi myös lisännyt tutkittavia asioita. Analysointi olisi saattanut haastateltavien mielestä mennä henkilökohtaiselle tasolle ammatillisuudesta huolimatta, eikä se tuntunut luontevalta tutkimustavalta ryhmän kasvattajien näkökulmasta katsoen. Päädyinkin siten haastattelemaan kasvattajia pelkästään heidän omien näkemyksiensä pohjalta.

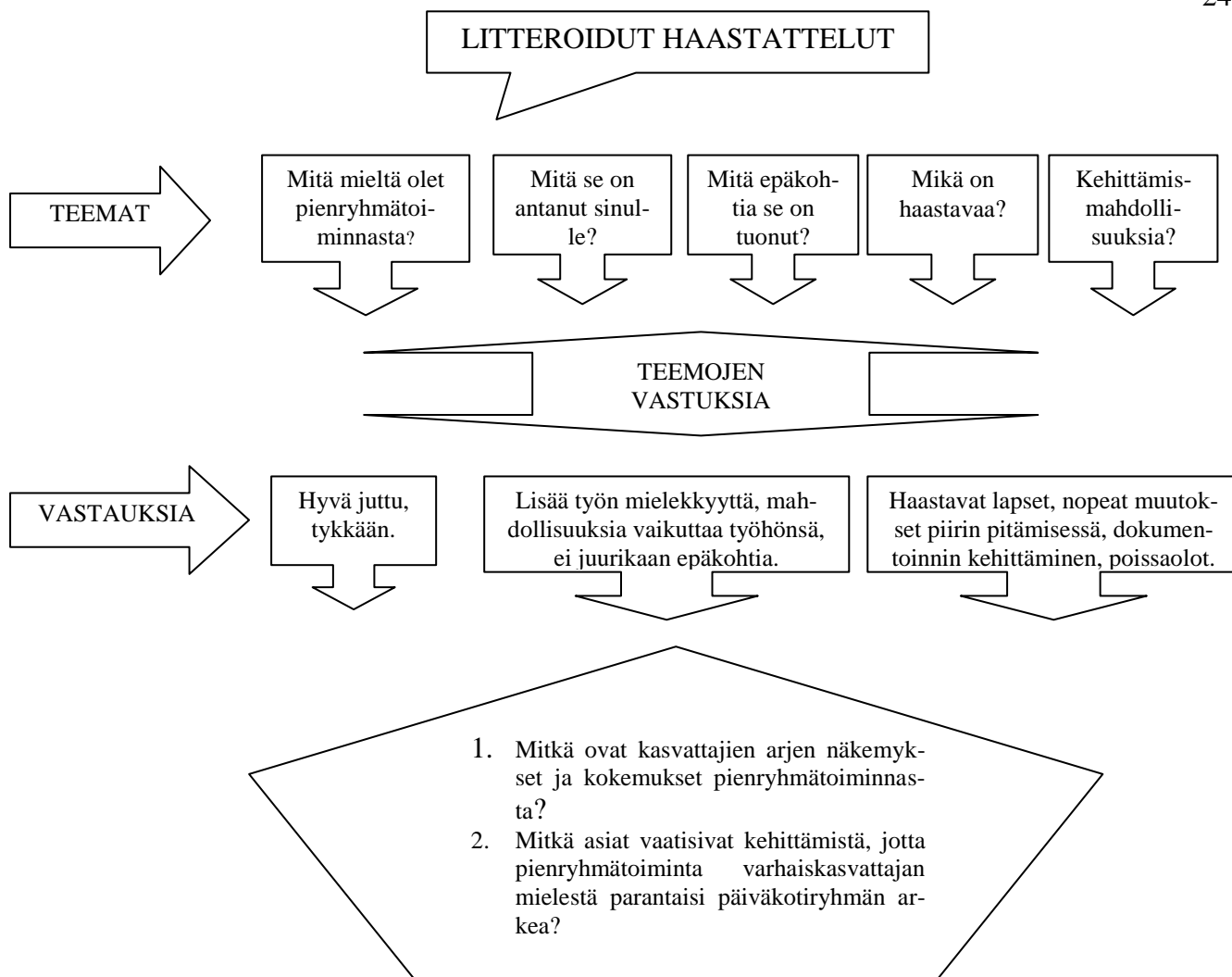
Osa tutkimuskysymykseni sai vastauksen jo prosessikuvauksessa. Yksilöhaastatteluiden vastauksista tuli muita asioita vahvemmin esille. Tapausta tulee siis käsitellä ainutlaatuisena ja tulkita tutkimustuloksia sen mukaan, vaikka varsinaista tulosta ei tulisikaan. Joka tapauksessa tutkimusmenetelmäni tuo näkyväksi sisarusryhmän pienryhmäpedagogiikan aikuisen näkökulmasta. (Hirsjärvi ym. 2010, 164.)

3.4 Aineiston analyysi

Aineistoa analysoidessani päädyin teoriaohjaavaan sisällönanalyysiin (Tuomi & Sarajärvi 2012, 117). Teemat oli valittu tutkimuskysymyksiä peilaten, mutta aiheet syvenivät haastattelutilanteissa. Lähdin pääkysymyksellä liikkeelle, mutta se saattoi johtaa pidemmälle aiheen pohdiskeluun. (Tuomi & Sarajärvi 2012, 75.) (Kuvio 1.)

Litteroidun haastattelun aineistosta poimin esille asioita, jotka mielestäni antoivat vastauksia tutkimuskysymyksilleni. Käytin teoreettista taustaani, eli jo tiedettyä tietoa apuna, analysoidessani vastauksia (Tuomi & Sarajärvi 2012, 96). Valitsin sen tiedon, jota pidin tärkeänä. Teemoiksi määrittelin viisi pääkysymystä ja niihin vastauksia. (Tuomi & Sarajärvi 2012, 92). (Kuvio 1.)

Pienryhmätoiminnan prosessin etenemisen sain selville haastatteleamalla ryhmän opettajaa. Pyysin häntä kertomaan siitä, miten pienryhmätoiminta sai hänen ryhmässään alkunsa. Prosessia avatakseni otin prosessikuvaukseen mukaan myös ensimmäisen puoli-
vuotiskauden, jolloin pienryhmätoiminta alkoi. Sen kokemuksen perusteella uuden kauden toiminta oli jo kehittynyt alkuperäisestä toiminnasta.

KUVIO 1. Aineiston analyysin kuvaus pääpiirteittäin

Havainnollistin tutkimukseni haastattelujen kulkua kuviolla 1 (kuvio 1). Viisi pääkysymystä oli teemoina haastatteluni perusta. Niistä sain vastaukset tutkimuskysymyksiini, joita sitten analysoin. Varhaiskasvattajien vastauksista löytyi niin yhtäläisyyttä kuin uusia näkemyksiä pienryhmätoiminnasta. Kuvioon otin muutamia vastauksia, jotka mielestäni olivat painotukseltaan tärkeitä ja tulivat sisällöllisesti esille useammin.

Haastattelujen tuloksia analysoin yksityiskohtaisemmin saamieni vastausten perustella. Vastauksista tein myös taulukon liitteeksi (liite 1), joka selkeyttää varhaiskasvattajien tuntemuksia ja kokemuksia toteuttamastaan pienryhmätoiminnasta. Teemahaastattelu oli minulle hyvä työväline kysyessäni varhaiskasvattajien mielipiteitä ja tuntemuksia kauden pienryhmätoiminnasta.

4 KASVATTAJAN KOKEMUKSIA PIENRYHMÄTOIMINNASTA

4.1 Prosessikuvaus

Pienryhmätoiminnan aloitus

Pienryhmätoiminta tutkimassani ryhmässä sai alkunsa ryhmän koostumuksessa tapahtuvista muutoksista. Tiimin varhaiskasvattajat kokivat tarpeelliseksi muuttaa toimintaansa. Ryhmän lapsiluku lisääntyi. Ryhmään tuli lasten mukana myös yksi kasvattaja lisää. Tämä kaikki johtui väliaikaisista muutoksista toisessa päiväkotiryhmässä. Päiväkotiryhmän varsinaista sijoituspaikkaa alettiin korjata, minkä vuoksi ryhmä siirtyi pois vakinaisista tiloistaan.

Muutoksen päätarkoitus oli saada ryhmän arki toimimaan. Kun sekä aikuisten että lasten määrä kasvoi, ei toimintaa voinut enää toteuttaa niin, että esim. kaikki lapset olisivat koko ajan mukana samoissa toimintatuokioissa ja tiloissa. Jotain oli tehtävä, koska pelkkä aikuisten lisääminen lapsilukumäärän tarpeen mukaan ei takaa riittävän hyvää lapsilähtöisyyttä ja vuorovaikutusta. Liian suuri lapsimäärä olisi vaikeuttanut myös mm. ryhmän hallintaa ja toimintatuokioita. Pienryhmätoiminta alkoi täysin ryhmän omasta muutostarpeesta. Sen toteutus lähti ryhmän varhaiskasvattajien ideoima toteutumaan ryhmän tarpeita ajatellen.

Pienryhmätoiminnan ensimmäinen puolivuosi

Pienryhmätoiminnan ensimmäinen puolivuosi alkoi tammikuussa 2012 päättyen kesä—heinäkuun 2012 loma-aikaan. Silloin sisarusryhmästä tuli iso suhteessa totuttuun ryhmäkokoontamiseen. Siihen kuului 28 lasta ja viisi aikuista. Yksi aikuisista oli avustaja. Haasteena ryhmässä oli lasten eri-ikäisyys ja lasten suuri lukumäärä. Lasten ikäjakauma ja erilaiset tuen tarpeet edellyttivät ryhmän toimivuuden kannalta paljon suunnittelua, sopimista ja organisointia. Kaikkien lasten tuli saada tarvitsemansa kasvun tukeminen niin pedagogisesti kuin hoidollisestikin.

Pian huomattiin, että sisarusryhmässä oli kielellistä ongelmaa. Toisaalta ryhmässä oli isompia ”viskareita” (esikouluun menijöitä), alle kolmivuotiaita sekä ihan ”peruslapsia”, jotka eivät varsinaisesti kuuluneet mihinkään näistä ryhmistä. Näin syntyi jako Nallepeikkoihin, Haukkoihin, Kotkiin sekä Hattivatteihin.

Jokaisen pienryhmän toiminnalle määriteltiin omat tavoitteet. Käytännössä toimintaa toteutettiin neljänä kertana viikossa. Viikon alusta, neljänä päivänä pidettiin pienryhmät, jolloin joka päivä eri aikuinen piti eri ryhmän työvuoronsa mukaisesti. Viikkopalaverissa käytiin läpi, kenellä oli mikäkin ryhmä minäkin päivänä. Tavoitteena oli, että ryhmät saataisiin toimimaan niin, että lapset rohkaistuisivat omissa pienemmissä ryhmissään. Ryhmän hallittavuus ja kasvattajan kontakti lapseen samalla paranisi.

Ongelmaksi osoittautui henkilökunnan poissaolot. Kasvattajilla saattoi ryhmän pitämisen aikaan olla esim. talon sisäisiä palavereja tai yksinkertaisesti sairauspoissaoloja. Silloin aikuisen pitämä ryhmä jäi ilman tuttua ohjaajaa. Ryhmä sai ulkopuolisen sijaisen tai lapset jaettiin muihin ryhmiin. Silloin pienryhmien käytön varsinainen päämäärä ei toteutunut. Tästä huolimatta puolivuotisjakson aikana pienryhmissä saavutettiin lopulta jokaisen pienryhmän omat ryhmäkohtaiset tavoitteet. Mietittäväksi jäi kuitenkin seuraavan kauden, 2012—2013, ryhmien uudet haasteet. Samalla mietittiin myös parannustapoja menneen kauden ongelmatilanteisiin peilaten.

Tutkimuskauteni, pienryhmätoiminnan toinen kausi

Tutkimukseni sijoittuu varsinaisesti vasta kauden 2012—2013 toimintaan. Halusin tuoda varhaiskasvattajien tämän kauden näkemyksiä ja kokemuksia esille. Paljon oli tapahtunut jo ensimmäisellä puolivuotiskaudella. Uutta kautta käynnistettiin hieman eri lähtökohdista. Käytännön asioissa ja kokoonpanossa oli tapahtunut muutoksia. Kautta oli mietittävä jälleen mm. lapsilähtöisyyden näkökulmasta.

Uuden kauden ryhmä pieneni yhdellä aikuisella ja hänen mukanaan lähti osa lapsista omaan, kunnostettuun päiväkotiryhmäänsä. Aikuisten ja lasten suhdeluku pysyi samana. Oli lähdettävä kuitenkin miettimään niitä haasteita, jotka menneellä kaudella oli ollut. Aikuisen jatkuva päivittäinen vaihtuminen pienryhmän pitäjänä oli se ensimmäinen asia, mikä vaati muutosta.

Ensimmäisenä muutettiin pienryhmätoimintaa niin, että sitä alettiin toteuttaa tiistaina, keskiviikkona ja torstaina. Ryhmätuokioita tuli siis kolme viikkoa kohden. Samalla päätettiin, että sama varhaiskasvattaja piti samaa ryhmää koko viikon. Tämä järjestely mahdollisti saman aikuisen pidempiaikaisen kontaktin ryhmään. Aikuinen oli kiinteämmin vuorovaikutuksessa samoihin lapsiin. Viikon toimintatuokiot muodostivat myös kiinteämmän vuorovaikutussuhteen juuri saman aikuisen ja lasten kanssa. Näin ryhmä saattoi tehdä koko viikon saman aikuisen kanssa jotakin ryhmän toimintaa, näin esimerkiksi pidempiaikaiset, projektiluontoiset askartelut mahdollistuivat.

Koska lapsia oli vähemmän, ryhmiä muodostettiin kolme. Yksi aikuinen jäi varahenkilöksi ryhmiä pitämään. Tällä tavalla pyrittiin ennakoimaan tulevia tilanteita. Ylimääräinen kasvattaja piti ryhmän silloin, kun esimerkiksi ko. ryhmän vetäjä tuli iltavuoroon. Ryhmät saattoivat aloittaa toimintansa siis ajoissa ja mahdollisia poissaoloja varten oli ryhmässä lisäaikuinen. Viikkopalaverissa suunniteltiin valmiiksi, mitä seuraavalla viikolla kunkin ryhmän kanssa on tarkoitus tehdä esim. musiikki-, liikunta- tai kädentaitoja. Samoin tarkennetaan, milloin vara-aikuinen pitää ryhmiä. Kun hän tiesi sen, niin hänen oli helpompi suunnitella oman ryhmätoiminnan kertansa. Edelleen oli olemassa mahdollisuus yllättäville käännteille, mutta jo näillä muutoksilla oli hyvä käynnistää uusi pienryhmätoimintakausi.

Syksyllä uuden kauden alussa varhaiskasvattajat tutustuivat ryhmänsä lapsiin ensin vapaamman toimintamallin mukaan. Heti ei voitu muodostaa ryhmiä, vaan ensin piti havainnoida lapsia, jotta ryhmäjako voitaisiin tehdä. Tutustumisen jälkeen päädyttiin ryhmät jakaa ikäkausien mukaan. Esikouluun menijöistä tuli Mansikoita. Puolukat olivat iältään keskimmäisiä. Mustikkaryhmään jäivät kaikista pienimmät.

Mansikat opettelivat eskarilaisten taitoja, mm. vuorovaikutustaitoja sekä kognitiivisia taitoja kehitettiin ja itseluottamusta pyrittiin vahvistamaan. Menetelminä oli pienryhmätoiminta, viskaritehtävät, hieno- ja karkeamotoriikkaan harjoitteet, sekä kielen rikastuttaminen sadutuksella, loruttelulla, sekä vuorovaikutustuokioilla. Puolukat taas keskittyivät leikkitaitojen kehittämiseen, pitkäjänteisyyden harjaannuttamiseen, itseohjaavuuteen, kielen rikastuttamiseen sekä hieno- ja karkeamotoriikkaan. Menetelmänä oli pienryhmätoiminnan lisäksi ohjattu- ja vapaaleikki, sekä kädentaidot. Mustikoiden kanssa keskityttiin perushoidollisiin toimenpiteisiin, väreihin, kehonosien opetteluun pienryh-

mätoiminnan ohella. Päivään pyrittiin luomaan rauhallinen leikki-ilmapiiri. Lyhyesti voidaankin todeta, että Mansikat valmistautuivat esikoulutaitoihin. Puolukat harjoittelivat leikin lomassa pieniä asioita. Mustikat taas kaipasivat eniten perushoidollista toimintaa. Nämä kaikki ryhmän sovitut asiat ja käytänteet löytyivät kirjattuina mm. ryhmän päiväkalenterista. Kokonaisuudessaan pienryhmän toimivuus vaati kaikilta osiltaan jatkuvaa suunnittelua, arviointia, keskustelua ja oman tiimin välistä tiedottamista.

Pienryhmätoiminnan prosessi jatkuu edelleen. Toimintaa tullaan jatkamaan tulevalla kaudella. Syksyllä 2013 lapsiryhmässä tapahtuu jälleen muutoksia, kun mm. ”viskarit” siirtyvät esikoulun puolelle. Heidän tilalleen tulee uusia lapsia. Vielä tässä vaiheessa ei ollut tarkkaa tietoa uuden ryhmän koostumuksesta. Pienryhmätoimintaan valmistaudutaan ottamalla lapset vastaan elokuussa. Siitä alkaa jälleen lasten havainnointi ym. pienryhmäjakoa edeltävät toiminnot. Lopulta ollaan jälleen uuden kauden pienryhmätoiminoissa.

4.2 Kokemuksia pienryhmätoiminnasta

Kaikilla haastattelemillani varhaiskasvattajilla oli jotain kokemusta pienryhmien käytöstä. Kaksi heistä oli ollut jo tutkimusryhmässä toiminnan alkaessa ensimmäisenä puoli-vuotiskautena. Uutena ryhmään tulleet kasvattajat olivat toteuttaneet pienryhmätoimintaa toiminnallisina tuokioina, jolloin lapsiryhmät eivät olleet kiinteitä, eikä toiminta ollut säännöllistä. Lapsiryhmät koottiin vain jonkin toiminnan toteutusta varten. Lähdettiin esim. retkelle pienemmällä ryhmällä tai tehtiin askarteluja. Käsitys pienryhmistä oli kasvattajilla siis erilainen.

Tässä yhteydessä kasvattaja kommentoikin asiaa seuraavasti: Periaatteessa en nyt osaa sanoa, mikä on oikea tapa toteuttaa pienryhmätoimintaa — periaatteessa se on ollut niin, että on muodostettu ryhmä, jotain asiaa varten. Puoli toimintakautta pidetty sama ryhmä ja sitten.

Toinen kasvattaja kuvaili kokemustaan seuraavasti: Olin tossa edellisessä ryhmässäni, mutta se oli sellaista paljon vapaampaa siellä, että tota pienryhmiä pidettiin ensin alkuun joskus ja jouluna. Sitten se rupesi kanssa menemään tiiviimmin, että tossa nykyisessä ryhmässäni se on ollut selvää, että sitä pidetään.

Ryhmien toiminnan paremmuudesta hän totesi vielä, että *”niitä on vaikea verrata toisiinsa, koska se on ihan erilaiset ryhmät ja niin pois päin. Molemmissa on omat hyvät ja huonot puolensa”*.

Kaikki haastateltavani olivat pienryhmätoiminnasta periaatteessa samaa mieltä. Kasvattajat pitivät pienryhmätoimintaa hyvänä asiana. Kasvattaja käytti sanoja *”tykkään kovasti”*. Mieli pidettään perustellen kasvattaja sanoi, että *”se on hyvä ja arvokas työväline varsinkin sisarusryhmässä”*. Pienen mietinnän jälkeen kasvattajalta tuli vastauksena, että *”on se hyvä asia, mutta”*, jatkaen lausetta vielä hieman empien *”on hyvä asia, että sellaista on ruvettu tekemään”*.

Kokonaisuudessaan kasvattajan tuntemuksia voisi kuvata yhden haastateltavan sanoilla: Mun mielestä se työ on sitä lapsilähtöistä toimintaa, jossa otetaan huomioon jokaisen lapsen omat tarpeet ja sitä toimintaa tulisi suunnitella sen perusteella, lapsen tarpeet ja tietyllä tavalla toiveet tulee huomioiduksi.

Pienryhmät olivat hyvä työväline, kun lapset olivat hyvin eri-ikäisiä. Toimintaa voitiin ryhmissä toteuttaa ikätason mukaisesti.

Tätä asiaa kasvattaja kommentoi seuraavasti: Jos siinä on arkojakin lapsia, ne tarttuu herkemmin siihen tekemiseen, jos siinä on se saman ikäinen kaveri vieressä. Jos on, vaikka se juttu ei onnistu siltä samanikäiseltä kaveriltakaan. Tämä toinen huomaa sen, ettei se onnistu toisiltakaan. Että hän ei ole pelkästään se, jolta ei onnistu. Ja päinvastoin, kun onnistuu, se on hienoa.

Kasvattaja uskoi pienempien ryhmien parantavan lasten turvallisuuden tunnetta, sillä kasvattaja vahvisti työllään tätä tunnetta olemalla paremmin läsnä. Pienessä ryhmässä lapsella oli tutut kaverit. Sekin vahvisti turvallisuuden tunnetta. Ei tarvinnut jännittää turhaan muiden läsnäoloa. Ryhmien toiminta rauhoittui kokonaisuudessaan huomattavasti. Se takasi sekä aikuisille että lapsille rauhallisemman toimintaympäristön.

Kasvattaja koki pienryhmätyöskentelyn kannalta tärkeäksi ryhmän kasvattajien ryhmähengen. Tiimityö oli tullut ryhmän työvälineeksi. Kasvattaja korosti haastattelussa sitä, että *”tämä vaatii kuitenkin sen hyvän tiimityöskentelyn, tavallaan sen hyvän ryhmähengen aikuisilla, koska muuten se ei toimi”*. Hän jatkoi vielä *”jos kauheasti joku rupeaa sooloilemaan, taikka ei tee, jos on sovittu jostain asioista”*. Tässä tiimiyden hengessä pienryhmätoimintaa pyrittiin toteuttamaan suunnitelmallisesti.

4.3 Mielipiteitä työn näkökulmasta

Kasvattajien työmotivaatio kasvoi. Pienryhmätoiminnan myötä varhaiskasvattajat kokivat, että he pystyivät vaikuttamaan paremmin työhönsä.

Kasvattaja kuvasi tuntemuksiaan sanomalla: On vapaus suunnitella ja vaikuttaa, mutta myös vastuu, että täytyy suunnitella ja täytyy huolehtia, että sisältö on sitä, mikä on esim. ryhmän tavoitteissa yleisesti ja ottaa myös niitä sinne mukaan.

Vapaus suunnitella toi itsenäisyyden myötä myös vastuuta toiminnan laadusta ja siitä, että sovitut asiat piti toteuttaa, vaikka vapaamminkin.

Työtä kuvattiin monipuolisemmaksi ja vapaammaksi muuhun toimintaan nähden. Toiminnan vapautta kasvattaja kuvasi sanoilla, ”jos haluan keskittyä, vaikka väreihin, voin keskittyä niihin ihan rauhassa”.

Samoin vapautta kommentoitiin sanoilla: Jos mulla on vaikka tällä viikolla mansikat, niin voin ihan katsoo, mitä haluan niiden kanssa tehdä. Toki on otettava huomioon se, että viime viikolla he askartelivat koko viikon, niin eihän sitten niin kuin ehkä kannata. Mutta pystyy niin kuin itse vaikuttamaan.

Kun siis yksi kasvattaja oli koko viikon vastuussa samasta pienryhmästä, hän itse suunnitteli ja toteutti toiminnan. Koska ei ollut varsinaisia isoja yhteisiä päämääriä toiminnan sisällöistä, kasvattaja pystyi toteuttamaan sitä omien painotustensa mukaan. Tietenkin huomioiden koko ryhmän ja lasten yksilölliset tavoitteet ja linjaukset, joista oli sovittu. Näin jopa pidemmät projektitkin onnistuivat.

Kasvattajien mielestä myös kiinnostus työtä kohtaan lisääntyi, koska suunnittelu teki työstä jäsentyneempää. Suunnittelu oli suunnitellumpaa ja yksilöllisempää. Työ selkiytyi.

Sen toteutumisesta kasvattaja totesi sanoin: Se on antanut mahdollisuuden niin kuin tutustua lapsiin paremmin. Toivottavasti antanut tunteen myös lapselle, että hän on tärkeä ja hänestä välitetään ja hänestä ollaan kiinnostuneita.

Työssä tarvittava, aikuisen ja lapsen välinen vuorovaikutus parani. Kasvattajan kontakti myös lapseen parani.

Sitä kasvattaja kuvaa sanoin: Onhan se ihan fakta, että tuijottaa niitä lapsia vähän eri näkökulmasta, kun aikaisemmin, koska niihin lapsiin pääsee paljon paremmin kiinni, kun se, että ne olisi ihan oikeasti isossa ryhmässä.

Silloin, kun lapsia oli vähemmän ryhmässä, pääsi jokainen lapsi useammin sanomaan asiansa. Kasvattaja voi myös olla useammin suoraan puheyytydessä lapseen tai auttaa lasta toiminnallisissa hetkissä herkemmin, kun lapsia oli vähemmän. Lapset maltoivat myös odottaa vuoroaan, kun tiesivät, että kohta tulee oma vuoro.

4.4 Epäkohtien etsintää

Kysyessäni haastateltavilta pienryhmätoiminnan epäkohdista, ei niitä heti löytynyt. Vaikka haastattelussa painotin kasvattajien omaa näkemystä, ei löytynyt sellaisia asioita, jotka varsinaisesti olisi heti tunnistanut epäkohdiksi. Sanalla sanoen kasvattaja totesi, että ”en mä nyt epäkohtia tähän hätään nyt mitään”. Jotain oli, mutta niitä ei pidetty varsinaisina epäkohtina. Haastattelun edetessä joitain kommentteja nousi kuitenkin esille, jotka sitten tarkemmin tarkasteltuna voitiin lukea epäkohdiksi.

Yksi kasvattaja totesi, että siinä oli omat hyvät ja huonot puolensa, että piti samaa pienryhmää koko viikon. Jos ryhmä vaihtuisi joka päivä, voisi samat asiat tehdä jokaisen ryhmän kanssa tasapuolisesti. Silloin, kun kasvattaja piti koko viikon samaa ryhmää ja seuraavalla viikolla oli eri ryhmän vuoro, viikkojen ryhmätuokioiden teemat saattoivat olla hyvinkin erilaisia. Tosin olivathan pienryhmät lapsikoostumukseltaankin erilaiset.

Saattoi käydä myös niin, että kasvattaja joutui pitämään odottamatta pienryhmätuokion esim. toisen aikuisen poissaolon vuoksi, hyvinkin lyhyellä varoitusajalla. Tieto ryhmän pitämisestä saattoi selvitä kasvattajalle vasta, kun hän oli saapunut aamulla töihin. Ongelmaksi tuli nopea uudelleen suunnittelu tai yksinkertaisesti vain ”hatusta vetäminen”, niin kuin kasvattaja asian totesi. Pientä ongelmaa kasvattaja koki myös silloin, jos hän joutui pitämään pienryhmätuokion sellaisesta aiheesta, mikä ei oikein ollut hänen alaan-

sa. Musiikki, käden taidot tai liikunta olivat taitoja, joista joku saattoi olla kasvattajalle vahvuus ja joku heikkous.

Kasvattaja totesi myös, että kun oli käytössä pysyvät pienryhmät, vaikutti se toisinaan ryhmän sisäisiin suhteisiin. Se saattoi haitata jonkun suoritusta, kun lapsi katsoi mallia toiselta, eikä toiminut oman päätöksensä mukaan. Pienryhmässä lapsen rooli saattoi muodostua negatiiviseksi. Hän siis pyrki ohjaamaan muiden mielipiteitä tai näyttää dominoivasti mallia muille, jolloin muiden lasten yksilöllinen ajattelu, toiminta ja valinta eivät toteutuneet. Saattoi käydä niin, että lasta ei hyväksytty joukkoon. Haastateltavan mielestä kasvattaja pysyi kuitenkin omalla toiminnallaan ”kiertämään” tällaiset tilanteet.

Ryhmässä pidettiin edelleen koko osaston yhteiset aamupiirit ja iltapäivän toimintatuokiot. Päivään mahtui vähintään kaksi ulkoilua, joten lapsilla jäi aikaa leikkiä vapaasti kaikkien oman ryhmänsä lasten kanssa sisällä ja koko päiväkodin lasten kanssa ulkona. Maanantaisin ja perjantaisin ei ollut varsinaista pienryhmätoimintaa, vaan silloin saatettiin mennä koko ryhmän kanssa vaikka retkelle, tai pidettiin leikkipäivä. Tämä monipuolista ja laajensi mm. lasten vuorovaikutustilanteita, sekä vapautti lapset kiinteistä pienryhmistä, kuten kasvattaja totesi.

Pientä kritiikkiä pienryhmätoiminta sai. Sen voisi lukea kasvattajan kokemaksi epäkohdaksi. Kasvattaja piti pienryhmissä toimimista välillä liian sitovana. Hänestä tuntui, että oli pakko pitää pienryhmä, koska se oli suunniteltu pidettäväksi. Tilanteisiin, olosuhteisiin ja muutoksiin ei osattu reagoida riittävän joustavasti. Kasvattaja toivoi välillä pientä ”rentoutta” toimintaan. Jos joskus tuntui, että olisi ollut lasten kannalta parempi mennä ulos, niin olisi voinut mennä herkemmin ulos. Kasvattaja totesi aiheen lopuksi, että oli sitä kyllä välillä otettu vähän ”lunkimmin” ja tehty muuta.

Edelliseen pienryhmätoiminnan pakolliseen pitämiseen puolustukseksi vastakommenttina toinen kasvattaja totesi, ”ei tunnu, ei saa tuntua siltä, että se on liian sitova”.

Hän jatkoi vielä perustellen kantaansa: Mutta kannattaa ajatella sitä, sitä lapsiryhmää, että jos ne on, vaikka viikon odottanut jotakin, vaikka että askarrellaan, niin kyllä jokainen kasvattaja tuntee omassa tunnossaan, että teetkö.

Tiedustelin vielä toisten innokkuutta tehdä eri asioita.

Kasvattaja kommentoi käytäntöä: Mutta valitettavasti sen piikkiin ei saa laittaa, se ei ole mikään syy, mutta valitettavasti niin kun asia on kuitenkin, että tätä meidän alaa säätelee muutokset ja lasten poissaolot ja henkilökunnan poissaolot.

Haastattelussa tuli ilmi myös se, että ryhmä oli halunnut ”viestittää” koko päiväkodille, että pienryhmätoiminta on heidän ryhmässä tärkeä asia. Pienryhmätuokioiden ollessa etusijalla, eikä niitä tule heti poistaa muutosten vuoksi. Muutosten ja joustavuuden osalta haastatteluissa kävi lopulta selkeästi ilmi, että suunnitelmia pystyttiin muuttamaan ja niitä oli muutettu. Joustavuuttakin siis löytyi tarvittaessa.

Siitä esimerkkinä kasvattaja kertoi seuraavasti: Onkin vaikka pois ja yhden täytyy lähteä lasten kanssa eskariin tutustumaan. Niin sitten sinä aamuna ei pidetäkään pienryhmiä. On paljon muuta, niin silloin ei oteta pienryhmiä.

Epäkohtana koettiin jonkin ulkopuolisen sijaisen tulo ryhmään, koska saattoi olla hankala tulla sijaiseksi pitämään pienryhmiä, kun ei ollut tarkkaa tietoa toiminnasta. Suunnitelmiaan ei vielä varsinaisesti dokumentoitu. Tosin tutkimusryhmälläni oli oma varhaiskasvattaja, joka pystyi pitämään tarvittaessa muiden ryhmiä. Vastaavasti ulkopuolisen sijaisen ei ollut läheskään aina tarvetta pitää pienryhmiä, vaan hän oli apuna muissa toiminnoissa. Pienryhmät pidettiin osaston pysyvien kasvattajien toimesta. Sijaisten tarve tuli enemmän esiin silloin, jos useampi kasvattaja oli pois ja pienryhmiä pyrittiin pitämään sovitusti. Silloinkin pienryhmiä saatettiin yhdistää, jotta luvattu ja suunniteltu toiminta voitiin toteuttaa.

Ryhmän lasten vaihtuvuus kesken kauden merkitsi muutosta pienryhmien koostumukseen. Lapsia siirrettiin ryhmästä toiseen. Se ei tuntunut hankalalta epäkohdalla, vaan suorastaan hyvältä asialta. Suurin osa lapsista oli tuttuja, joten toimintaa jatkettiin vanhalla pohjalta. Jos suurin osa lapsista olisi muuttunut ja siinä samassa kasvattajatkin, niin tilanne olisi ollut varmasti aivan erilainen, kasvattaja totesi. Hänen mielestään ryhmällä oli niin hyvä pohja pienryhmätoiminnassa, että se salli tarvittavat muutokset.

Kasvattaja kommentoikin epäkohtien vähyyttä seuraavasti: Olen sitä mieltä, että siinä on sitä positiivista, kun negatiivista, että voi olla vähän hankalakin etsiä niitä huonoja puolia. Totta kai tulee sellaisia hetkiä, jolloin ei toimi välttämättä niin hyvin, kuin olisi halunnut, mutta taas ne kuuluu ylipäättänsä tällaiseen toimintaan.

4.5 Haasteista kohti kehittämistä

Haasteita kysyessäni varhaiskasvattajat eivät nimenneet sen isompia asioita varsinaisiksi haasteiksi, vaan paremminkin tilanteen ainutkertaisuudeksi. Jonkinlaisena haasteena kasvattaja totesi, että *”en tiedä, onko se haaste, mutta sun täytyy osata herkistyä ja ennen kuin sä aloitat sen pienryhmätoiminnan, niin tehdä havaintoja lapsista.”* Tärkeätä oli tuntea lapset, ennen kuin pienryhmätoiminta on tarkoituksenmukaisesti toteutettavissa.

Uudella toimintakaudella osa lapsista oli uusia ja ryhmäjako tehtiin sen mukaan. Erilaiset kausittaiset muutokset olivat *”kivoja”* asioita pitkään työtä tehneelle, kuvasivat kasvattajat tuntemuksiaan. Edellytyksenä oli tietenkin, että uudet lapset tunnetaan jo niin, että kasvattajat pystyisivät jakamaan heidät perustellusti pienryhmiin.

Uusi kausi aloitti tarpeita vastaavan kehittämisen. Näin tapahtui jo ensimmäisen puoli-voitiskauden jälkeen. Asiat, jotka edellisenä toimintakautena olivat saattaneet toimia, eivät välttämättä toimineet seuraavalla kaudella. Saattoi olla myös tilanteita, jotka olisi voinut tehdä toisella tavalla, kuin ne tehtiin. Asiat eivät olleet varsinaisia epäkohtia, eivätkä haasteita, vaan kehitettäviä asioita.

Pienryhmätoiminnan aloittamisesta kasvattaja totesi, *”jos niin kuin aloittaa pienryhmätoiminnan ryhmässä, aloittaa sen tyyliin kerran viikossa, eikä niin kuin heti täydeltä terältä. Lisää sitä ja kehittää”*. Hän jatkoi vielä kertoen pienryhmätoiminnan kehittämiskokemuksista, että *”joka päivälle pienryhmä ja sitten voi tuntua, että ei tästä mitään tule, aloittaa pienestä ja sitten aloittaa kehittään ja kasvattaaan sitä”*.

Kehittäväksi asiaksi nousi selkeimmäksi kuitenkin dokumentoinnin tarpeellisuus. Kasvattajat kokivat, että olisi ollut tarvetta kirjata esimerkiksi lasten alkutilanteita ja lopputilanteita, jotta heidän kehityksensä olisi tullut näkyväksi. Varsinkin, jos toimintahetkistä ei ole tullut mitään tuotosta, ei toimintaa todennettu mitenkään. Esimerkkinä voisi olla tunnetaitojen harjoittelu. Niistä ei jäänyt jälkeen välttämättä mitään näkyvää, niin kuin esim. askartelusta.

Kasvattaja totesi näkemystään asiasta seuraavasti: Vanhemmilla olisi katavampi kuva siitä, mitä kaikkea siellä tehdään. Ettei vanhemmille jää sellainen tunne, että täällä vaan leikitään. Vaikka ei leikkimisessä mitään pahaa ole.

Dokumentoinnissa pitäisi olla lapsikohtaista kirjaamista siitä, mitkä ovat olleet haasteet, tai miten tavoitteet on saavutettu. Kasvattaja totesi, että ”dokumentointi on sitä, mitä aina voi tehdä paremmin ja enemmän”.

Dokumentointia olisi tarvittu viikkopalavereista, jotta suunnittelut olisivat olleet muidenkin luettavissa myöhemmin. Sijaiset olisivat voineet hyödyntää tietoa tullessaan osastolle. Suunnitteluuihin olisi voinut palata tarvittaessa uudelleen, vaikkapa seuraavalla kaudella. Yleensäkin esim. ajankäytön kannalta olisi hyvä aina dokumentoida toimintoja.

Dokumentoinnista todettiin yleisesti, että sille olisi tarvittu selkeästi oma aikansa. Kasvattaja totesi aiheesta ”kenenkään aika ei kuitenkaan riitä siihen, että aina kirjoitat kaiken”. Dokumentoinnista ei muutenkaan aina ollut mahdollista, kun päiväkodin arjessa asiat ja toiminnot seurasivat toisiaan. Kasvattajia tarvittiin koko ajan. Jo toiminnan oma suunnittelu vaati aikansa, jonka toiset saattoivat tehdä jopa omalla ajalla, ”nukkarivalvonnoissa”, tai sitten varsinaisella suunnitteluajalla. Riippuen siitä, miten kunkin varhaiskasvattajan suunnitteluajat oli mahdollistettu.

Varhaiskasvattajan oman toiminnan kehittämisen kannalta suunnitteluajan löytäminen oli toimivien pienryhmien edellytys. Tulisi siis miettiä sitä, että kaikilla olisi se vapaus ja mahdollisuus suunnitella, jos kerran oli myös se vastuu. Kehitettävää löytyi kaikkien kasvattajien suunnitteluajan tasapuoliselle löytämiselle. Kasvattaja totesi kuitenkin asiasta, että ”tietysti tässä on se, ettei tämä ole tullut kunnan taholta tämä pienryhmätoiminta”. Kommentti tarkoitti sitä, että pienryhmätoimintaa työtapana ei oltu määrätty käyttämään, vaikka se oli yleisesti hyväksytty ja käytetty toimintatapa kunnan varhaiskasvatuksessa. Tässä mielessä mitään määrättyä suunnittelumahdollisuutta ei voinut vaatia yleisellä tasolla. Asia oli vain sovittava tiimin sisäisesti.

Esille tuli myös tarve kehittää ryhmien toimintaan yhteisiä teemoja. Nyt toimintaa ohjasi lähinnä vuoden kiertokulku. Talvella tähdättiin mm. joulukuun. Keväällä oli paljon juhlapäiviä, joiden ympärillä voitiin suunnitella askartelua tai valmistautua muuten erilai-

siin juhliin laulaen ja esityksiin harjoitellen. Tähän asti kalenterin seuraaminen oli ollut riittävä toiminnan ohjauksen määrittäjä, mutta tulevaisuutta ajatellen muutakin voisi kehittää.

Kaikilla pienryhmillä voisi siis olla samansisältöinen teema, joka tukisi ryhmän lasten toimintaa. Kasvattaja otti esimerkiksi vedenalaisen maailman. Hän ehdotti, että *”pitäisi laulaa niitä vedenalaisia lauluja, veteen liittyviä lauluja, leikata kalankuvia, tehdä kaikenlaista toiminnallista sen teema ympärille”*. Siispä kaikille yhteinen isompi runko, jonka ympärille kehitettäisiin yhteisen päämäärän mukaisia toimintoja. Kaikessa tietenkin huomioitaisiin lasten kehitystasot, valmiudet ja tuen tarpeet.

Kasvattaja otti esille myös vertaistukitoiminnan. Hänellä oli kokemusta pienryhmistä, joissa lapsia ei oltu jaettu kiinteästi iän mukaan. Joukossa oli eri-ikäisiä lapsia. Tällöin pienemmät pääsivät oppimaan matkimalla isompia. Hän kuvaili toimintaa sanoin, *”välillä voisi tietenkin kokeilla pienryhmiä, vaikka ne kulkisi nimellä pienryhmä, että siinä olisi pienet ja isot sekaisin”*. Tuoden esille ryhmän jaon toisenkin edun sanoin *”että isommat voisi antaa niille pienille vastuuta ja jelpata pieniä ja tehdä niiden kanssa jotakin yhdessä”*.

Varhaiskasvattajien vahvuuksia olisi ollut tarpeen hyödyntää enemmän. Kasvattaja totesi yksikantaan, että *”mä en ole välttämättä mikään askartelija”* ja jatkoi *”siihen meiltä löytyy tekijä”*. Lopuksi hän totesi vielä, että *”jos kehittämismahdollisuuksista puhutaan, haluaisin kehittää niitä niin, että voisin pitää sellaisia pienryhmiä, jotka ovat minun vahvuuteni”*. Pienryhmä voisi olla vaikka ulkona. Voisi toteuttaa myös projekteja, jossa mennään metsään joka päivä ja tehdään siellä jotakin. Pienryhmätempauksia olikin toteutettu lyhyinä liikuntatuokioina.

Jos siis kasvattajalla olisi vahvat käden taidot, hän voisi enemmän keskittyä ryhmiensä kanssa esim. askarteluun. Liikunnan ollessa vahvuus, voisi kasvattajalla olla enemmän vastuuta lasten liikunnan toteutuksesta jne. Jo suunnittelussa vahvuudet olisi hyvä tuoda esiin, niin silloin toiminnan toteutuksessa voisi hyödyntää paremmin kasvattajien vahvuuksia. Epäkohtien kohdalla tuli jo esille kasvattajien halukkuus tehdä eri asioihin. Siinä todettiin, ettei tekemättä jättämisen piikkiin voi laittaa mitään. Asia yhdistyy myös tähän.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET

Vuosikymmenen alusta lähtenyt päivähoidon muutos näkyi tutkimusryhmäni arjessa. Ryhmän lapsimäärä oli kasvanut. Lasten ikäjakauma ja tarpeet olivat muuttuneet. Enää ei voitu jatkaa toimintaa samalla tavalla, jos haluttiin toteuttaa lapsilähtöistä ja laadukasta päivähoitoa. Tarvittiin muutosta. Pienryhmätoimintaa oli kokeiltu yleisesti jo monessa eri päivähoitoyksikössä. Nyt se oli saavuttanut myös tutkimusryhmäni.

Kasvattajat olivat halunneet selkeästi muutosta toimintaansa. He päättivät aloittaa oman näköisen pienryhmätoiminnan kehittämisen. Pienryhmätoiminta alkoi toimintavuoden puolessavälissä. Sinä aikana opittiin paljon. Uuteen toimintakauteen osattiin tehdä tarvittavat muutokset uuden lapsiryhmän tarpeisiin. Ensimmäisen kauden tuen tarpeen lähtökohdista tapahtunut pienryhmäjako vaihtui toisena kautena ikäjakauman perusteella tehtyyn jakoon. Kausien välissä osattiin siis reagoida tarvittaviin muutoksiin nopeasti ja rohkeasti. Samalla ryhmän kasvattajat hyödynsivät tiimityön sitoutumisen periaatteita toteuttaessaan toimintaansa. Raittila (2013, 74—75) toteaaakin, että koska muutos on sidoksissa aikaansa, on johtoajatuksena muutoksissa oltava sovitut periaatteet. Tiiminä kasvattajat sopivat toimintaperiaatteen ja toteuttivat niitä toiminnassaan. (Raittila 2013, 74—75.)

Pienryhmätoimintaan toteuttamaan tarvittiin kasvattajia, jotka todella tunsivat halua toteuttaa sitä. Ryhmän kasvattajat kaikki pitivät pienryhmätoimintaa hyvänä asiana. Kun sitä oli alettu toteuttamaan ja siihen sitouduttiin, se toimi kaikkia osapuolia hyödyntäen. Kasvattajat tunsivat saavansa pienryhmätoiminnasta sellaisen työvälteen, joka toimi hyvin heidän sisarusryhmässään.

Kasvattajien arjen kokemuksista ja näkemyksistä tuli kokonaisuudessaan esille heidän positiivinen asenteena pienryhmätoimintaa kohtaan. He totesivat aikuisen ja lapsen vuorovaikutuksen parantuvan pienemmässä ryhmässä. Aikuisen oli helpompi ja nopeampi huomata ja huomioida lapsi. Aikuinen pystyi antamaan lapselle palautetta. Kaiken kaikkiaan aikuinen pystyi vastaamaan lapsen yksilöllisiin tarpeisiin paremmin. (Mikkola & Nivalainen 2011, 33—34.)

Kasvattajien ja lasten arki rauhoittui. Rauhoittumista ryhmässä tarvittiinkin, koska kasvattajat olivat kokeneet juuri melun ja ison ryhmän hallinnan stressaavaksi tekijäksi itselleen ja lapsille. Lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen kannalta tärkeätä pysyvyyttä voitiin kasvattajan mielestä vahvistamaan toiminnalla. Pysyvät pienryhmät mahdollistivat ryhmäytyminen. Lapsen tarvitsema kiintymyssuhde vahvistui ja loi päivään pienen lapsen tarvitsemaa turvallisuutta ja ennakoitavuutta. (Tuovila 2008, 12, Kalland 2011, 149—150.)

Käytännön työssä kasvattajat kokivat, että pystyivät vaikuttavaan työhönsä paremmin. Työ koettiin monipuoliseksi ja vapaammaksi, mikä paransi työmotivaatio. Kasvattajat pitivät pienryhmätoiminnan etuna suunnitelmallisuutta ja vastuuta. He kokivat todella antoisana toteuttaa pienryhmien kanssa erilaisia toimintoja, joista saattoi kehittyä pidempiaikaisiakin projekteja. Toimintaan he pyrkivät löytämään sitä vallalla olevaa lapsilähtöistä pedagogiikkaa. Kasvattajat halusivat ottaa lapset enemmän mukaan toimintatuokioiden suunnitteluun ja toteutukseen. Siihen he totesivat tarvitsevansa herkkyyttä reagoida lapsen tarpeisiin. Pienemmissä ryhmissä tämä herkempi reagointi onnistui paremmin ja tärkeä lapsituntemus parani.

Ryhmän kasvattajat olivat siirtyneet myös tiimityöskentelyyn. Haastatteluissa tuli selkeästi esille se, että tiimityö vahvisti ja tuki pienryhmätoimintaa. Mikkola ja Nivalainen (2011, 76) toteavat tiimityön etuna olevan mm. tilanteiden yhdessä pohtimisen. Niin tutkimusryhmäni aikuisetkin pitivät kiinni viikottaisista palavereista, jolloin he pohtivat mm. seuraavan viikon toteutettavaa toimintaa. Suunniteltiin yhdessä isoja linjauksia, jotta jokainen tietäisi, mitä eri pienryhmien kanssa tulisi tehdä. Vaikkakin kasvattajat halusivat työskennellä ja suunnitella pienryhmien toimintaa vapaasti ja itsenäistä, vastuu suunnittelusta edellytti linjauksia ja kasvattajien vahvaa yhteistyötä. Kasvattajat korostivat, ettei ollut varaa kenenkään omiin ”sooloiluihin”, muuten pienryhmätoiminta ei onnistu. Tiimityöskentelystä oli tullut siis tarpeellinen tuki pienryhmätoimintaan. (Mikkola & Nivalainen 2011, 76—77; Mikkola & Nivalainen 2012, 10.)

Kasvattajat olivat yksimielisiä siitä, ettei mitään suurempia epäkohtia arjessa ollut, ainakaan pienryhmätoiminnan osalta. Kasvattajien päätös pienryhmäpäivien vähentämisestä neljästä kolmeen paransi ryhmän arkea. Se vapautti päiviä muuhun toimintaan. Ikätason mukainen jako taas selkeytti pienryhmissä tehtävää toimintaa, koska kasvatta-

jien oli helpompi toteuttaa suunnitelmiaan ryhmissä, jossa lapset olivat suurin piirtein kehitystasoltaan samanlaisia.

Pienryhmien pitämisen poikkeustilanteisiin kasvattajat olivat kehittäneet systeemin, jossa kolme aikuista piti säännöllisesti pienryhmiä ja neljäs kasvattaja piti ryhmän silloin, kun varsinainen kasvattaja ei ollut sitä pitämässä. Tähän ratkaisuun oli päädytty jo ensimmäisen puolivuotiskauden kokemusten perusteella. Silloin kasvattajat olivat kokeneet, että jotta pienryhmätoimintaa pystyttäisiin toteuttamaan tarkoituksenmukaisesti, oli ”sijaisen” oltava perehtynyt ryhmän toimintaan. Ryhmän ulkopuolisten, satunnaisten sijaisten jatkuva perehdyttäminen ryhmätoimintaan ei ollut käytännössä mitenkään mahdollista. Neljäs kasvattaja oli sitä paitsi tyytyväinen rooliinsa, eikä kaivannut samanlaista roolia kuin muilla, ”vakituisilla” ryhmän pitäjillä.

Arjen parantamiseksi kasvattajilta tuli muutamia ajattelemisen aihetta herättäviä kehittämissuhteita. Arkea parantaakseen kasvattaja koki mielekkäämmäksi toteuttaa sellaista pienryhmätoimintaa, joka oli hänelle vahvuus. Samoin kaivattiin isompia, yhteisiä teemoja pienryhmien toiminnan ideointiin. Vertaisoppimisen keinoja eri-ikäisten välillä olisi voinut miettiä, koska ryhmät oli jaettu ikäkausien mukaisesti. Nyt pienemmät eivät saaneet ryhmätuokioissa mallia vanhemmilta. Esille tuli siis asioita, joissa toteutuessaan oli sekä hyvät että huonot puolensa.

Dokumentoinnin tarpeellisuus nousi suureksi kehittämisen tarpeeksi. Kasvattajien mielestä dokumentointi ei vastannut tarvetta. Dokumentointi ei ollut järjestelmällistä, eikä systemaattista. Palaverista kirjoitettiin mahdollisesti palaverikansioon. Asioita pohdittiin ja suunniteltiin suullisesti, eikä tarkkoja kirjauksia tehty. Sopimukset saattoivat jäädä vain aikuisten muistiin. Lasten toiminnallisista hetkistä ei läheskään aina tehty dokumentointia. Sitä olisi kaivattu, varsinkin lapsen kehityksen ja edistymisen kannalta.

Kasvattajat olivat yhtä mieltä siitä, että dokumentointia täytyisi tehdä aina vain enemmän ja paremmin. Sitä ei koskaan ollut liikaa. Ongelmaksi tuli ajan riittämättömyys. Kasvattajilla ei mitenkään ollut aikaa, eikä jaksamista dokumentoida kaikkea. Aikaa ei yksinkertaisesti löytynyt mistään lisää. Aika olisi ollut muutenkin pois lapsiryhmältä. Lisäksi aikuista kuormittivat kaikki muut arjen toiminnot ja rutiinit, jotka piti tehdä. Kehitettävää oli siis tällä alueella, jotta kaikki oleellinen edes voitaisiin dokumentoida. Dokumentoimalla varmistettaisiin mm. lasten kehityksen seuraaminen, mikä olisi ollut

hyvä kirjata muistiin. Samoin laadukkaan päivähoidon todentaminen vaati dokumentointia, jotta voitiin mitata ja todentaa monia tarvittavia asioita laadun kannalta. (Hujala ym. 1999.)

Kaikille kasvattajille oli selvää, että pienryhmätoimintaa jatkettaisiin. Kasvattajat olivat kokeneet toiminnan sellaiseksi, että se vastasi heidän toiveitaan ryhmän arjen parantajana. Kasvattajien näkemykset ja kokemukset olivat koko toimintakauden ajan vahvistuneet entisestään tukemaan pienryhmätoimintaa. Uuteen työtapaan oli aikanaan uskallettu lähteä ja sitä haluttiin kehittää edelleen. Kasvattajat olivat uskoneet omaan osaamiseen ja luottaneet omaan ammattitaitoonsa. Muutoksia oli uskallettu tehdä, kun niitä oli tarvittu. Asioita oli kehitetty, jotta ryhmän arki paranisi. Siihen suuntaan jatkettaisiin. (Mikkola & Nivalainen 2012, 9.)

Laajemmin tarkasteltuna tutkimuksen tulokset osoittivat kasvattajien etsineen työvälineitä entistä laadukkaampaan varhaiskasvatukseen. Tarkoituksena oli parantaa päivähoidon arkea valtakunnallisten varhaiskasvatussuunnitelman mukaiseksi. Haluttiin vaikuttaa mm. lapsen yksilöllisyyden toteuttamiseen, osallisuuteen sekä oppimiseen.

Hyvä ja laadukas päivähoito vaatii toteutuakseen lapsen oikeuksien täyttymistä. Ryhmässä, haastattelujen perusteella, toteutui turvallisuuden tunteen luominen. Kasvua, kehitystä, oppimista, kuulluksi tulemistä, kehitystason mukaista toimintaa sekä tarvittavaa tukea pystyttiin antamaan sekä toteuttamaan pienryhmätoiminnan keinoin. Jopa varhaiskasvatuksen kokonaisvaltainen lapsen huomioiminen pystyttiin takaamaan pienemmässä ryhmässä. Tutkimustulosten perusteella sisarusryhmässä saavutettiin hyvä päivähoito, jota oltiin valmiit kehittämään.

On kuitenkin muistettava, ettei tulevaisuudessa saa jäädä sille totutulle ns. ”mukavuustasolle”, vaan on reagoitava jatkossa haasteisiin. Samalla tärkeiden asioiden, kuten dokumentoinnin ajan tasalle saaminen, edellyttää jatkuvaa työtä ja kehittämistä. Laadukkaan ja hyvän päivähoidon ylläpitäminen vaatii aina ajoittaista perustehtävien ja asioiden kertaamista. Muun muassa sillä tavalla voidaan edistää laadukkaasti lapsen tasapainoista kasvua, kehitystä ja oppimista. (Valtakunnallinen varhaiskasvatussuunnitelma 2005.)

6 POHDINTA

Opinnäytetyöni aiheenvalintanani ollut pienryhmätoiminta oli minulle todella osuva ja tarkoituksenmukainen kokonaisuus. Aloittaessani tutkimustani en vielä tiennyt täysin, kuinka hyvä työväline pienryhmät kasvattajalle voivat olla. Lapsien jakaminen pienempiin ryhmiin helpottaa ryhmän hallintaa. Silloin on kaikkien mielekkäämpää työskennellä ja olla ryhmässä. Pienryhmätoiminnan haasteet ja kehitettävät asiat on hyvä huomioida jo varhain, koska niiden näkyväksi tekeminen auttaa päivittäistä toimintaa.

Eettisyyttä ajatellen tein tutkimuksen aikuisen näkökulmasta. Kasvattajien osuus tutkimuksessa perustui heidän omiin vastauksiinsa. Sain tutkimusluvan johtajalta ja kasvattajilta kysyin heidän myöntymisensä. Itse tutkimusryhmän ja kasvattajien nimeämättä jättämisellä pyrin kuitenkin parhaaseen mahdolliseen anonymiteettiin.

Näin tutkimuksen tehneenä en ole itse tyytyväinen omaan valintaani tutkittavasta ryhmästä. Ryhmässä ei sinänsä ollut mitään ongelmaa. Tunsin ryhmän vain liian läheisesti, jotta alkuperäinen tutkimussuunnitelmani olisi voinut täysin toteutua. Alun perin minulla oli tarkoitus tutkia pienryhmätoiminnan toteutusta eri tavalla. Siinä tuli kuitenkin vastaan omat eettiset lähtökohdat. Olin työskennellyt ennen tutkimusta ja tutkimuksen aikana ryhmässä. Tutkimusryhmä kuului työyhteisöni. Tästä johtuen en katsonut olevan työyhteisöäni kohtaan oikein arvioida heidän arvokasta työtään muulla tavalla kuin haastattelemalla heitä pienryhmätoiminnan tiimoilta.

Lähdemateriaaliksi löysin pienryhmätoiminnasta päivähoitossa ajankohtaista materiaalia. Paljon tietoa oli yleisesti monen eri alan pienryhmätoiminnasta. Osa tutkimuksista tarkasteli aihetta toiminnallisesti. Saija Reipas (2012) tutki opinnäytetyössään pienryhmätoimintaa mm. kehittäen sitä omassa yksikössään. Suvi Tynjälä (2013) tutki pienryhmätoiminnan toteutusta Lapuan päivähoitossa. Myös lähdemateriaalissani olevat Mikkolan ja Nivalaisen kirjat (2011, 2012) lapsesta ja tiimityöstä perustuivat mm. kokemuksiin pienryhmätoiminnasta ja tiimityöstä. Sain osallistua myös Petteri Mikkolan pitämään koulutuspäivään Lempäälän varhaiskasvatuksessa, tehdessäni opintojeni harjoittelua maaliskuussa 2013. (Mikkola, P. 2013; Mikkola, P. & Nivalainen, K. 2011, 2012; Reipas 2012; Tynjälä 2013.)

Pohtiessani aiheen, kohderyhmän ja haastattelun suhdetta toisiinsa en aivan päässyt tavoitteeseeni luotettavuudessa. Aiheeni sinällään oli mielenkiintoinen ja tutkimusaiheena ajankohtainen ja tärkeä. Ajankohta tutkimuksen kohderyhmän osalta ei välttämättä ollut kuitenkaan suotuisa. Vastaukset olivat melko samanlaisia ja suhteellisen lyhyitä. Saattoi tietenkkin olla, että kasvattajat olivat tiimiytyneet niin vahvasti, että elivät pienryhmätoiminnassa siinä vaiheessa, että tavoittelivat vain sovittujen asioiden toteuttamista ja arjen toimivuutta.

Otantani oli myös erittäin pieni. Neljän kasvattajan ryhmä antoi vastauksen vain juuri tutkimusryhmäni osalta. Toistettavuuteen en varmastikaan tutkimuksella pääse. Luotettavuutta olisi lisännyt se, että tutkittavia ryhmiä olisi ollut enemmän. Mutta olihan tutkimukseni kvalitatiivinen ja tutki juuri tämän ryhmän kasvattajien kokemuksia ja näkemyksiä.

Hain varhaiskasvattajien näkemystä ja kokemuksia pienryhmätoiminnasta, sekä kehittämistarpeita parempaan arkeen. Lapsilähtöisyys korostui mm. vuorovaikutuksen ja lapsituntemuksen paranemisena. Ryhmätoiminta rauhoittui. Vahvaan lapsituntemukseen nojaten pyrittiin käytännössä tekemään sellaisia asioita, jotka tulivat ”lasten suusta”, kuten kasvattaja kuvaili asian. Uutena tutkittavana kokonaisuutena voisi olla se, mikä kasvattajan mielestä toiminnassa olisi lapsilähtöistä. Toisaalta voisi tutkia sitä, miten kasvattajat sisäistävät pienryhmätoiminnan käytännössä. Olen kohdannut tilanteita, jossa pienryhmätoimintaa kohtaan tunnetaan vastustusta, koska ei oikeastaan tiedetä, mitä se tarkoittaa käytännössä.

Aiemmin totesin, että kvalitatiivisen tutkimuksen tehtävä olisi paljastaa odottamattomia seikkoja, ei testata jo olemassa olevia (Hirsjärvi ym. 2010, 164). En löytänyt tutkimuksen myötä paljonkaan odottamatonta. Lähdemateriaalieni pohjalta esittelemiäni asioita tuli haastatteluissa paljon esille. Voinkin todeta, että vastaukset seurasivat aikaisempaa teoreettista tietoa. Näin ne myös vahvistivat jo tiedettyä tietoa.

LÄHTEET

- Heinämäki, L. 2006. Varhaista tukea lapselle – Työvälineenä kehittämisvalikko. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Oppaita 62. Helsinki: Erikoispaino Oy
- Helenius, A. & Korhonen R. 2008. Pedagogiikan palikat. Johdatus varhaiskasvatukseen ja –kehitykseen. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy
- Hellström, M. 2000. Sata sanaa kasvatuksesta. Juva: WS Bookwell Oy
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2010. Tutki ja kirjoita. 15.—16. painos. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy
- Hujala, E., Parrila, S., Lindberg, P., Nivala, V., Tauriainen, L. & Vartiainen, P. 1999. Laadunhallinta varhaiskasvatuksessa. Oulu: Oulun yliopistopaino
- Jantunen, M. 2011. Lapsilähtöinen kasvatustieteellinen tutkimus. Teoksessa Jantunen, T. & Lautela, R. (toim.) Lapsilähtöinen esiopetus. Latvia: Livonia Print
- Kalland, M. 2011. Päivähoito kiintymyssuhdeteorian valossa. Teoksessa Sinkkonen J. & Kalland, M. Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen. Helsinki: WSOY-pro
- Kanninen, K. & Sigfrids, A. 2012. Tunne minut! Turva ja tunteet lapsen silmin. PS-kustannus. Juva: Bookwell Oy
- Karila, K. 2013. Ammattilaissukupolvet varhaiskasvatuksen. Teoksessa Karila, K. & Lipponen, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen pedagogiikka. Tampere: Vastapaino
- Keltikangas-Järvinen, L. 2012. Pienen lapsen sosiaalisuus. Helsinki: WSOY
- Kiesiläinen, L. 1990. Päiväkoti kasvatusyhteisönä. Kasvatuskulttuuri. Kriittinen korkeakoulu julkaisuja n:o 14. Helsinki: Hakapaino Oy
- Koivunen, P.-L. 2013. Hyvä päivähoito. Työkaluja sujuvaan arkeen. 2. painos. PS-kustannus. Juva: Bookwell Oy
- Konos, J. 2001. Lapsilähtöinen varhaiskasvatustieteellinen tutkimus. Teoksessa Hujala, E. (toim.) Puheen- vuoroja lapsista ja varhaiskasvatuksesta. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy
- Koskainen, H. Osallistuvien käytänteiden kehittäminen päiväkodissa: Toimintatutkimus kehittämishankkeen etenemisestä yhden vuoden aikana. (Hanna Koskinen, Lankkukatu 4, 33400 Tampere. sposti: hannakoskinen@kolumbus.fi , gsm: 050-5010571
- Kronqvist, E.-L. 2011. Varhaispedagogiikan kehityspsykologinen perusta. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.). Varhaiskasvatuksen käsikirja. Juva: Bookwell Oy
- Laatukäsikirja 2011. Laatu Pirkkalan kunnan varhaiskasvatuksessa. Pirkkalan kunnan sivut.
http://www.pirkkala.fi/sivistys_ja_vapaa-aika/varhaiskasvatus/varhaiskasvatuksen-laatukasikirja/

- Mikkola, P. 2013. Tiimille hyvä päivä tänään. Koulutustilaisuus. Varhaiskasvatus. Lempäälä 16.3.2013.
- Mikkola, P. & Nivalainen, K. 2011. Lapselle hyvä päivä tänään –näkökulmia 2010-luvun varhaiskasvatukseen. 5. painos. Pedatieto Oy Saarijärvi: Saarijärven Offset Oy
- Mikkola, P. & Nivalainen, K. 2012. Tiimille hyvä päivä tänään –työkirja varhaiskasvatuksen vuosisuunnitteluun ja arviointiin. 2. painos. Pedatieto Oy Saarijärvi: Saarijärven Offset Oy
- Raittila, R. 2013. Pienryhmätoiminta ja leikkialueet: Varhaiskasvatuksen pedagoginen toimintaympäristö rakentuu arkisissa käytännöissä. Teoksessa Karila, K. & Lipponen, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen pedagogiikka. Tampere: Vastapaino
- Reipas, S. 2012. Läsä lapsen arjessa. Pienryhmätoiminta ja sen kehittäminen päiväkodissa kasvattajien kokemana. Tampereen ammattikorkeakoulu. Sosiaalipedagogiikan vaihtoehtoiset ammattiopinnot. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
- Sosiaali- ja terveysministeriö 2002. Valtioneuvoston periaatepäätös varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu 2002:9.
- Tuomi, J. & Sajajärvi, A. 2012. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 9. uudistettu painos. Vantaa: Hansaprint Oy
- Tuovila, P. 2008. Suomalaisen laitoksen esipuhe. Teoksessa Becker-Weidman, A. & Shell, D. Auta lasta kiintymään. Vuorovaikutteinen kehityspsykoterapia traumaperäisen kiintymyshäiriön hoidossa. Tampere: Esa Print Oy
- Turja, L. 2011. Lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.). Varhaiskasvatuksen käsikirja. Juva: Bookwell Oy
- Tynjälä, S. 2013. Pienryhmätoimintaa varhaiskasvatuksessa. Pienryhmätoiminnan käytännöt varhaiskasvattajien näkökulmasta. Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Sosiaali- ja terveysalan yksikkö. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
Luettavissa:
http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/56303/Tynjala_Suvi.pdf?sequence=2
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Oppaita 56. Saarijärvi: Gummerrus Kirjapaino Oy
- Viittala, K. 2006. Lasten yhteinen varhaiskasvatus. Erityisestä moninaisuuteen. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy Juvenus Print
- Vilén, M., Vihunen, R., Vartiainen, J., Sivén, T., Neuvonen, S. & Kurvinen, A. 2007. Lapsuus erityinen elämänvaihe. 1.—2. painos. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy
- Vilén M., Leppämäki, P. & Ekstöm, L. 2008. Vuorovaikutuksellinen tukeminen. 3. uudistettu painos. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy

LIITTEET

Liite 1. Haastatteluiden vastauksia

Kysymykset	1 kasvattaja	2 kasvattaja	3 kasvattaja	4 kasvattaja
Mitä mieltä olet pienryhmätoiminnasta?	-hyvä juttu, tykkään. -lasten tarpeet huomioidaan. -toiminnan eriyttämistä.	-tykkään kovasti. -lapset tulevat paremmin tutuiksi, rauhallisempaa.	-on hyvä asia, välillä ollaan liikaa kiinni, kun on pidettävä ryhmä. -toimii joissain ryhmissä, siis yleistäen -rauhhoittaa, mutta tuntuu, että koko ajan pitää tehdä jtkin tekemistä -ei ole ratkaisu kaikkeen	-hyvä ja arvokas työväline sisarusryhmässä päästä kontaktiin lasten kanssa. -hyvä juttu toiminnan suunnittelun kannalta.
Mitä se on antanut työillesi?	-tuonut mielekkyyttä työhön, kun vastaa itse ryhmästä koko viikon. -suunnitelmat ovat pitkäkestoisempia, lapsilähtöisempiä.	-voi itse vaikuttaa työhönsä, on vapaus suunnitella, mutta on vastuu myös	-katsoo lapsia eri näkökulmasta. -tuonut työhön vapautta, monipuolisuutta.	-antanut mahd. tutustua lapsiin, työmotivaatio lisääntynyt, lapsille tunteen turvallisuudesta ja siitä, että heistä ja heidän asioista ollaan kiinnostuneita. -suunnitelmallisuutta työhön. -pystyy seuraamaan ja havainnoimaan lasta paremmin, yksilöllisemmin.
Mitä epäkohtia se on tuonut työillesi?	-aika vähän, on varasuunnitelmia esim. poissaoloa ajatellen -voi syntyä ryhmän sisäisiä roolisuhteita, jotka eivät aina ole hyvä juttu.	-ei mielestäni nyt mitään. -vaatii hyvää tiimityöskentelyä.	-voisi välillä olla vaipaampaa, eikä aina pitää pienryhmiä.	-eipä juuri -ainoastaan joitain käytännön asioita, järjestelyjä. -sijaisia pyritään informoimaan.
Mikä on ollut haastavaa?	-haastavat lapset, jotka sekoittavat ryhmän hetkeksi (esim. kunnes tulee avustajia ym.) -ei näe varsinaisena haasteena, koska ko. lapset ovat usein todella poikkeus.	-aina on erilaista, kun lapset vaihtuvat kausittain. -ei varsinaisesti haastavaa, kun on tehnyt työtä pitkään.	-extemporee-ryhmien pidot, siis yllättäen. -ryhmät vaihtuvat joka kerta, ei varsinaista jatkumoa koko viikko. -suunnittelu työajan ulkopuolella.	-ei haaste, vaan mielekäs toimintatapa. -pienryhmätoiminnassa tulee tuntea lapset, jotta esim. sisällöllistä toimintaa voisi harjoittaa kunnonolla. -tulee osata herkistyä. -pienryhmätoiminta vaatii paljon puhumista, ajatusten vaihtoa, havaintojen tekoa. -muille ryhmille enemmän tietoa, että pienryhmät ovat meidän juttu
Mitä kehittämismahdollisuuksia olisi?	-tarkempi dokumentointi (olisi muistissa esim. lähtötilanne). -yhteisiä teemoja voisi kehittää.	-olemme pystyneet kehittämään ja muokkaamaan asioita koko ajan, tarpeen mukaan.	-pienet ja isot samassa ryhmässä- >vertaisoppiminen, vastuuta isoille. -aikuisten vahvuudet paremmin esille ryhmiä vetäessä.	--Enemmän dokumentointia, lapsista, toiminnasta, viikkopalavereista jne.->pitäisi varata aika, muuten ei ole oikein mahdollista.